

AZ ATYÁK TANÍTÁSAI*

1. fejezet

Minden zsidónak része van a túlvilági üdvösséggben, ahogyan meg is van írva: „Néped pedig egytől egyig igaz: örökre birtokolni fogja az országot ültetvényeim csemetéje, kezem műve a Magam dicsőségére.” (Jesájá 60:21.)

(Misná, Szánhedrin 90a.)

משה קבל 1. Mózes átvette a Tant a Színáj hegyén, és átadta azt Józsuénak. Józsué átadta az Öregeknek, ezek meg a prófétáknak. A próféták átadták a Szent Gyülekezet tagjainak. Ezek három dolgot mondtak: 1. Legyetek elővigyázatosak, mérsékeltek és higgadtak az ítélkezésben! 2. Állítsatok minél több tanítványt! 3. Készítetek védőgátat a Tórának!

2. Simon, az Igazságos, a Szent Gyülekezet egyik utolsó tagja volt. Ő mondta: „Három dolog a világ alappillére (vagyis ezeken áll a világ): 1. A Tóra, 2. a szentélybeli szolgálat, 3. a jó cselekedetek.”

3. Simontól, az Igazságostól Szochói Antigonosz vette át a Szóbeli Tan fáklyáját. Ő azt mondotta: „Ne legyetek olyanok, mint azok a szolgák, akik urukat a jutalom fejében szolgálják, hanem (ellenkezőleg), azokhoz legyetek hasonlók, akik minden ellenszolgáltatás nélkül szolgálják urukat, és legyen rajtatok Isten félelme!”

4. Tőle a cerédái Joszé ben Joezer és a jeruzsálemi Joszé ben Jochánán vette át a hagyományt. A cerédái Joszé ben Joezer mondtotta: „Legyen háza a bölcsek gyülekezőhelye, és fekdj lábaik előtt, valamint szomszamosan idd szavaikat!”

Az atyák tanításai: A Misná Ávot című külön traktátusa, amely a zsidó bölcsek, a tanítók nemzedékeinek sok száz év során (az i. e. 4. és i. sz. 2. század között) született bölcs erkölcsi mondásait, tanításait öleli fel.

A Peszách utáni első szombattól egészen a Ros HáSáná előtti szombatig a Minchá ima után (a fenti zsolnárok helyett) olvasunk egy-egy fejezetet, így összesen négyszer fejezzük be. Elhagyjuk az Ávot olvasását, ha Sávut szombatra esik, illetve

ha Tisá BöÁv vagy előnapja szombat. A negyedik ciklusban csak három vagy négy szombat lehetséges, így értelemszerűen a két vagy három utolsó szombaton két-két fejezetet mondunk.

Az Ávot misnának számozása a különféle kiadásokban más és más; itt a Szidur Hárav számozása szerepel.

A traktátust Naftali Kraus fordításában közöljük. A részletes magyarázatokat l. Naftali Kraus: *Az ősi forrás*. Budapest, 1990. 273–531. oldal.

מסכת אבות הוא מסדר נויקין שבמשנה. מסכת זו היא קובץ מאמרי מוסר ואגדה של חכמי ישראל מאז ימי אנשי כנסת הגדולה עד לזמן חתימתה של המשנה. „פרקי אבות” הם חמישה פרקי משנה, ונוסף אליהם פרק ששי שהיה שייך לברייחא והקרוי „קנין תורה” (משום שדן הוא בערכה של התורה וחשיבות לימודה).

חשיבותם של פרקי אבות מצאה את בטויה במאמר של רבא: „האי מאן דבעי למהרי חסידא, לקיים מילי דאבות” (בבא קמא ל. א.).

המסכת נקראת „אבות” מטעמים שונים. בין היתר, משום שדברי המוסר ו”מילי דחסידותא” שבמכילתין נוטעים יראת שמים בלבו של אדם. ומאחר שיראת שמים היא הכנה והקדמה ללימוד התורה, כמארז”ל לקמן (פ”ג מ”ט): „כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מחקיימת”, יוצא אפוא שעניני מסכת זו „אבות” הם לקיום ושמירת כל התורה כולה.

נסכת אמר פסח מתחילין לומר פרקי אבות ולומדים עד ראש השנה.

כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא שְׁנֵאֵמַר וְעַמּוּךְ כָּלֶם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ נֶצֶר מִפְּעֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי לְהִתְפָּאֵר:

פרק ראשון

א. בַּיָּמֵינוּ קָבַל הַתּוֹרָה מִפִּינִי וּמִכָּתוּבָהּ לַיהוֹשֻׁעַ, וְיִהְיֶה שֶׁ
לְיִשְׂרָאֵל, וְיִזְכְּרוּ לְנִבְיָאִים, וְנִבְיָאִים מִקְרוֹתָהּ
לְאַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה. הֵם אָמְרוּ שְׂרָשָׁה דְּבָרִים: הָיוּ
מִתּוֹנִים בְּדִין, וְהִעֲמִידוּ תִּלְמִידִים הֶרְבֵּה, וַעֲשׂוּ סִג
לְתוֹרָה. ב. שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק הָיָה מִשִּׁירֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה,
הוּא הָיָה אוֹמֵר עַל שְׂרָשָׁה דְּבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד: עַל
הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה, וְעַל גְּמִילוּת חֲסָדִים. ג. אֲנִימְיָנָנוּס
אִישׁ סוֹכּוֹ קִבֵּל מִשְׁמַעוֹן הַצַּדִּיק, הוּא הָיָה אוֹמֵר: אֵל
תְּהִי כְּעֶבְרִים הַמְּשַׁמְשִׁין אֶת הָרֶב עַל מִנַּת לְקַבֵּל פָּרֶם.
אָקֵא הָיוּ כְּעֶבְרִים הַמְּשַׁמְשִׁין אֶת הָרֶב שֶׁלֹּא עַל מִנַּת
לְקַבֵּל פָּרֶם, וְיִהְיֶה מִזֶּרֶא שָׁמַיִם עֲלֵיכֶם. ד. יוֹסִי בֶן יוֹעֶזֶר
אִישׁ צַרְדָּה, יוֹסִי בֶן יוֹחָנָן אִישׁ יְרֻשָּׁלַיִם קִבְּלוּ מֵהֶם,
יוֹסִי בֶן יוֹעֶזֶר אִישׁ צַרְדָּה אוֹמֵר: יְהִי בֵּיתְךָ בֵּית וְעַד
לְחֻכְמִים, וְיִהְיֶה מִתְּאֵבֶק בְּעַפְרֵי רַגְלֵיהֶם, וְיִהְיֶה שׁוֹתֵה

5. A jeruzsálemi Joszé ben Jochánán mondotta: „Legyen házad tárva-nyitva (mindenki előtt), és legyenek a nincstelenek bejáratosak házadba, és ne csevegj sokat a nőkkel!” Ez alatt a bölcsek az ember saját feleségét értették, felebarátja feleségét még inkább... Ezért mondták a bölcsek, hogy aki sokat társalog a nőkkel, bajt hoz magára, elhanyagolja a Tórát, és végül pokolra jut.

6. Tőlük Jehosuá ben Práchjá és az árbéli Nitáj vette át a hagyományt. Jehosuá ben Práchjá mondta: „Válassz magadnak mestert, és szerezz egy jó barátot, és minden embert a jó oldaláról ítélj meg!”

7. Az árbéli Nitáj mondotta: „Tartsd távol magad a rossz szomszédtól; ne barátkozz a gonosszal, és ne hidd, hogy megmenekülhetsz a büntetéstől!”

8. Tőlük Jehudá ben Tábáj és Simon ben Sátách vette át a hagyomány fákláját. Jehudá ben Tábáj mondta: „Amikor bíráskodsz, ne tégy úgy, mint az ügyvédek, és amikor a peres felek előtted állnak, tekintsd mindkettőjüket igaztalannak, de azután, amikor elfogadták az ítéletet, legyenek a szemedben ártatlanok!”

9. Simon ben Sátách mondotta: „Nagyon alaposan hallgasd ki a tanúkat, és légy óvatos abban, amit mondasz, nehogy szavaidból tanuljanak hazudni!”

10. Tőlük Smájá és Ávtáljon vette át a hagyományt. Smájá azt mondta: „Szeresd a munkát, és gyűlöld a basáskodást! Ne igyekezz megismerkedni a hatalom birtokosaival!”

11. Ávtáljon mondta: „Bölcsek, vigyázzatok minden szavatokra, nehogy a száműzetés büntetése legyen osztályrészetek, és a rossz vizek helyére kerüljete, ahol tanítványaitok ihatnak a vízből, (amely ártana nekik, és esetleg) belehalnának, ettől pedig Isten neve meg lenne szentségtelenítve!”

12. Hilél és Sámáj vették át elődeiktől a hagyományt. Hilél szokta mondani: „Légy Áron tanítványai közül való: békeszerető, békére törekvő, emberszerető, aki közel hozza őket a Tórához!”

יָמָא אֶת דְּבָרֵיהֶם. ה' יוֹסִי בֶן יוֹחָנָן אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם.
מֵר: יְהִי בֵיתְךָ פֶּתוּחַ לְרוּחָהּ, וְיִהְיוּ עֲנִיִּים בְּנֵי בֵיתְךָ,
וְתִרְבֶּה שְׂיִחָה עִם הָאִשָּׁה, בְּאִשְׁתּוֹ אָמְרוּ, קָל
מֵר בְּאִשְׁתּוֹ חֲבֵרוֹ. מִכָּאן אָמְרוּ חֲכָמִים: כָּל הַמְרַבֶּה
יָחָה עִם הָאִשָּׁה, גֹּדֵרס רָעָה לַעֲצֻמוֹ, וּבּוֹטֵל מִדְּבָרֵי
רָה, וְסוֹפּוֹ יוֹרֵשׁ גִּיהֶנֶם. ו' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה וְנִתְאִי
אֲרַבְלִי קָבְלוּ מֵהֶם, יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה אוֹמֵר: עֲשֵׂה
' רַב, וְקִנְיָה לָּךְ חֵבֶר, וְיִהְיוּ דָן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף
יָת. ו' נִתְאִי הָאֲרַבְלִי אוֹמֵר: הִרְחַק מִשְׁכַּן רָע, וְאַל
נַחֲבֵר לְרָשָׁע, וְאַל תִּתְּיֵאֵשׁ מִן הַפְּרָעָנוּת. ח' יְהוֹדָה
טַבָּאִי וְשִׁמְעוֹן בֶּן שִׁטָּח קָבְלוּ מֵהֶם, יְהוֹדָה בֶּן טַבָּאִי
מֵר: אַל תַּעַשׂ עֲצָמְךָ כְּעוֹרֵכֵי הַדִּינִין, וְכִשְׂיֵהוּ בְּעַלִּי
יֵן עוֹמְדִים לְפָנֶיךָ. יְהִי בְּעֵינֶיךָ כְּרָשָׁעִים, וְכִשְׁנִפְטָרִים
לְפָנֶיךָ. יְהִי בְּעֵינֶיךָ כְּזוֹכָאִין, כְּשֶׁקָּבְלוּ עֲלֵיהֶם אֶת
יֵן. ט' שִׁמְעוֹן בֶּן שִׁטָּח אוֹמֵר: הִי מְרַבֶּה לְחַקוֹר
הָעֵדִים, וְיִהְיוּ זְהִיר בְּדְבָרֶיךָ, שְׂמָא מִתּוֹכֶם יִלְמְדוּ
וְיָקֵר. י' שִׁמְעִיָּה וְאַבְטָלְיוֹן קָבְלוּ מֵהֶם, שִׁמְעִיָּה אוֹמֵר:
וּבְּאֶת הַמְּלָאכָה, וְשִׁנָּא אֶת הָרִבְנוּת, וְאַל תִּתְּוֹדַע
שׁוֹת. יא' אַבְטָלְיוֹן אוֹמֵר: חֲכָמִים, הִזְהִירוּ בְּדְבָרֵיכֶם,
וְאֵת תְּחֻבּוֹ חֹבֶת גְּלוּת וְתִגְלוּ לְמָקוֹם מִיָּם הָרָעִים,
תְּנוּ הַתְּלָמִידִים הַבָּאִים אַחֲרֵיכֶם וְיִמּוּתוּ, וְנִמְצָא
שָׁמַיִם מִתְּחִלָּה. יב' הִלֵּל וְשִׁמְעִי קָבְלוּ מֵהֶם, הִלֵּל
מֵר: הִי מִתְּלָמִידֵי שֵׁל אַהֲרֹן, אוֹהֵב שְׁלוֹם, וְרוֹדֵף
וָס, אוֹהֵב אֶת הַפְּרִיּוֹת, וּמְקַרְבֵּן לַתּוֹרָה. יג' הוּא

13. Ugyancsak ő mondotta: „Aki mesterségesen növeli hímevét, elveszti azt, aki nem gyarapítja tudományát, az valójában csökkentti, aki egyáltalán nem tanul, annak nincs létjogosultsága, míg aki a Tan koronáját önző célokra használja, az elvesz.”

14. Ugyancsak ő mondotta: „Ha én nem vagyok magamért, akkor ki van érettem? Ha meg én vagyok magamért, akkor mi vagyok én? És ha most nem, hát mikor?”

15. Sámáj azt mondta: „Fő a Tóra-tanulás. Szólj keveset, és tégy sokat, és fogadj minden embert kedvesen!”

16. Rábán Gámliél mondotta: „Tégy szert egy tanítómesterre, légy azon, hogy megszabadulj a bizonytalanságtól, és ne vedd le a (papi) tizedet szemmérték szerint!”

17. A fia, Simon, mondotta: „Egész életemben bölcsek között nevelkedtem, és nem találtam jobbat, üdvösebbet a hallgatásnál. Tulajdonképpen nem is az elmélet a fontos, hanem a gyakorlat, a cselekvés, és aki szót szaporít, az hibát követ el.”

18. Rábán Simon ben Gámliél mondotta: „Három dolgon áll a világ, 1. az igazságon, 2. a jogon és 3. a békességen, ahogyan le van írva: »Igazságot, jogot és békességet bíraskodjatok lakhelyeiteken!«” (Zchárjá 8:16.)

Chánánjá ben Ákásjá rabbi mondotta: „Az Örökkévaló, áldassék, azt akarta, hogy Izrael érdemeket szerezzen, és ezért sok tórai parancsolatot adott neki. Ahogyan meg van írva: »Az Örökkévaló kívánta, az Ő igazsága kedvéért, hogy nagyvá és dicsővé tegye a Tórát.«” (Jesájá 42:21.)

(Misná, Mákot 23b.)

2. fejezet

Minden zsidónak része van a túlvilági üdvösségben, ahogyan meg is van írva: „Néped pedig egytől egyig igaz: örökre birtokolni fogja az országot ültetvényeim csemetéje, kezem műve a Magam dicsőségére.” (Jesájá 60:21.)

(Misná, Szánhedrin 90a.)

1. Rábi (Jehudá, a Fejedelem) mondotta: „Melyik a helyes út, amelyet az embernek választania kell? Az, amelyik becsületére válik követőjének, és tiszteletet ébreszt iránta embertársaiban. Légy éppoly elővigyázatos a kisebb parancsolatok betartásában, akár csak a jelentősebbekében, mert nem ismerheted az ezzel járó jutalmat! Ugyancsak mérlegeld a parancsteljesítés (anyagi) kárát az érte kapott jutalom ellenében, akár csak a vétek hasznával

היה אומר: נגד שמא אבר שמה, ודלא מוסיף יסף, ודלא יליף קטלא חיב, ודאשתמש בתנא חלקה. יד הוא הדין אומר: אם אין אני לי, מי לי, וכשאני לעצמי, מה אני, ואם לא עכשו, אימתי. מי שמאי אומר: עשה תורתך קבע, אמור מעט ועשה הרבה, והוי מקבל את כל האדם בספר פנים יפות. מי רבן גמליאל הדין אומר, עשה לך רב, והסתלק מן הספק, ואל תרבה לעשר אמדות. "שמעון בנו אומר: כל ימי גדלתי בין החכמים, ולא מצאתי לגוף, טוב משתיקה ולא המדרש עקר אלא המעשה, וכל המרבה דברים מביא חטא. "יד רבן שמעון בן גמליאל אומר על שלשה דברים העולם קיים: על הדין, ועל האמת, ועל השלום שנאמר: אמת ובשפט שלום שפוטו בשעריכם:

בכית סוף פ"ג
רבי חנניה בן עקשיא אומר, רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצות, שנאמר: יי הפין למען צדקו וגדיל תורה ויאדיר:

פרק שני

כל ישראל וכו'
א רבי אומר: איזו היא דרך ישראל שיבור לו האדם, כל שהיא תפארת לעשיה ותפארת לו מן האדם, והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתי שברך של מצות, והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עברה כנגד הפסדה, הסתכל בשלשה דברים, ואין אתה בא לידי עברה, דע מה למעלה מן, עין רואה

szemben annak káros voltát! Ezenkívül három dolgot végy figyelembe, és akkor nem esel kísértésbe! Tartsd állandóan szem előtt, hogy mi van feletted: 1. látó szem és 2. halló fül, valamint hogy 3. a tetteidet könyvbe jegyzik.”

2. Rábán Gámliél, Jehudá, a Fejedelem fia mondotta: „Jó, ha a Tóra-tanulás valami gyakorlati munkával párosul, mert amíg mindkettővel el van foglalva az ember, addig »elfelejt« vétkezni. Az olyan Tóra-tanulás ellenben, amely nincs munkával egybekötve, végül kárba vész, és vétket von maga után. Akik a közélettel foglalkoznak, tegyék önzetlenül. Ez esetben atyáik érdeme mindörökké segítségükre lesz, igazuk örökké tart, (és emellett) olyan jutalmat kapnak, mintha saját maguk, önerejükben tették volna mindezt.”

3. „Legyetek óvatosak a hatalmon lévőkkel, mivel azok csak a saját érdekükben barátkoznak, amikor ez hasznukra van, de nem állnak ki az ember mellett, amikor az rájuk van utalva.

4. Ugyancsak ő (Rábán Gámliél, Jehudá, a Fejedelem fia) mondotta: „Teljesítsd az Ő (az Örökkévaló) akaratát, mintha a tiéd lenne, hogy Ő is teljesítse a te akaratodat mint sajátját! Érvénytelenítsd akaratodat az Ő akaratával szemben, hogy Ő is érvénytelenítse mások akaratát a tiédvel szemben!”

Hilél mondotta: „Ne különülj el a közösségtől, ne bízd el magad halálod napjáig, ne ítéld el felebarátodat, míg helyzetében nem voltál, ne mondd érthetetlen dologra, hogy idővel érthető lesz, és ne mondd, hogy »Majd ha ráérek, tanulok«, mert hátha nem fogsz ráérni...”

5. Ugyancsak ő (Hilél) mondotta: „A faragatlan nem fél a bűntől, a tudatlan, tanulatlan ember nem lehet jámbor, a szégyellős nem tanul, és a hirtelen haragú nem való tanítónak. Nem az az okos, aki sokat üzletel. És ott, ahol nincsenek férfiak, igyekezz te lenni a férfi.

6. Egyszer (Hilél) egy koponyát látott, amely a víz színén úszott, és azt mondta neki: „Mivel vízbe fojtottál (másokat), vízbe fulladtál, és végül majd vízbe fulladnak azok is, akik téged vízbe fojtottak!”

7. Ugyancsak ő (Hilél) mondotta: „Minél több hús, annál több féreg. Minél több vagyon, annál több gond. Minél több asszony a háznál, annál több babona. Minél több szolgálólány, annál több kicsapongás. Minél több szolgál, annál több lopás. (Ezzel szemben:) Minél több Tóra, annál több élet, minél több tanulás, annál több bölcses-

ואין שומעת. וכל מעשיך בספר נכתבים. ברבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר: יפה תלמוד הורה עם דרך ארץ, שיגיעת שניהם משכחת עון, וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון, וכל העוסקים עם הצבור. יהיו עוסקים עמהם לשם שמים, שזכות אבותם מסייעתם וצדקתם עומדת לעד, ואתם, מעלה אני עליכם שכר הרבה באלו עשייתם. נהו זהירין ברשות, שאין מקרבין לו לאדם, אלא לצורך עצמן. נראין באוהבין בשעת הנאתו, ואין עומדין לו לאדם בשעת דחקו. והוא היה אומר: עשה רצונו ברצונה כדי שיעשה רצונה ברצונו, בטרל רצונה מפני רצונו כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונה. הדר אומר: אל תפרוש מן הצבור, ואל תאמין בעצמך עד יום מותך, ואל תדין את חברך עד שתגיע למקומו, ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע שסופו להשמע, ואל תאמר לבשאפנה אשנה, שמא לא תפנה. והוא היה אומר: אין בור ירא חטא, ולא עם הארץ חסיד, ולא הבישן למד ולא הקפדן מלמד ולא כל המרבה בסחורה מחכים ובמקום שאין אנשים, השתדל להיות איש. ואף הוא ראה גלגלת אחת שצפה על פני המים, אמר לה: על ראשפת אפופה, וסוף מטיפה יטופון. והוא היה אומר: מרבה בשר מרבה רמה, מרבה נכסים מרבה דאגה, מרבה נשים מרבה כשפים, מרבה שפחות מרבה זמה, מרבה עבדים מרבה גזל, מרבה תורה מרבה חיים, מרבה ישיבה מרבה חכמה, מרבה עצה מרבה

ség, minél több jó tanács, annál több megértés, sok jótékonyság, sok békeesség. Aki jó nevet szerzett, azt magának szerezte, de aki sok Tórát tanult, az megszerezte magának a túlvilági üdvösséget.”

8. Hiléltől és Sámájtól Rábán Jochánán ben Zákáj vette át a hagyományt. Ő szokta mondani: „Ha sok Tórát tanultál, ne légy beképzelt, hiszen ezért lettél teremtvél!”

9. Jochánán ben Zákájnak öt tanítványa volt: Eliezer ben Hirkánosz rabbi, Jehosúa ben Chánánjá rabbi, Joszé rabbi, a kohén, Simon ben Netánél rabbi és Elázár ben Árách rabbi.

Amikor (Jochánán) számba vette tanítványai jó tulajdonságait, azt mondta: Eliezer ben Hirkánosz rabbi olyan, mint a kimeszelt ciszterna, amelyben egy csepp víz sem vész kárba. Jehosúa ben Chánánjá rabbi: boldog a szülőanyja. Joszé rabbi, a kohén egy jámbor (chászid). Simon ben Netánél rabbi istenfélő. Elázár ben Árách rabbi pedig olyan, mint az egyre erősödő áradat.

Ugyancsak ő (Jochánán) mondotta: „Ha Izrael összes bölcse a mérleg egyik serpenyőjében lesz, és Eliezer ben Hirkánosz a másikban, ő lesz túlsúlyban társaival szemben. Ábá Sál mondotta Jochánán nevében: „Ha Izrael összes bölcse, beleértve Eliezer ben Hirkánoszt is, a mérleg egyik serpenyőjében lesz, és Elázár ben Árách a másikban, ő lesz túlsúlyban társaival szemben.

10. Egyszer (Jochánán) azt mondta nekik: „Rajta, menjetek, nézzetek körül, melyik az a helyes életút, amelyhez az embernek érdemes ragaszkodnia! Eliezer rabbi azt mondta: a jó szem (vagyis a szívéllyesség). Jehosúa rabbi azt mondta: a hűséges társ. Joszé rabbi azt mondta: a jó szomszéd. Simon rabbi azt mondta: az előrelátás. Elázár rabbi azt mondta: a jó szív. Mondotta nekik (Rábán Jochánán): „Többre becslöm Elázár ben Árách szavait, mint a tiéteket, mivel az ő megállapításában benne foglaltatik a tiétek is.

Később még azt mondta tanítványainak: „Rajta, nézzetek körül: melyik az a helytelen életút, amelyet ajánlatos kerülni!” Eliezer rabbi azt mondta: a rossz szem. Jehosúa rabbi azt mondta: a hűtlen társ. Joszé rabbi azt mondta: a rossz szomszéd. Simon rabbi azt mondta: a nem fizető adós, akár embertől, akár Istentől kért kölcsön; ahogyan

תבונה, מרבה צדקה מרבה שלום. קנה שם טוב קנה לעצמו, קנה לו דברי תורה קנה לו חיי העולם הבא. הרבן יוחנן בן זכאי קבל מהלל ומשמאי, הוא היה אומר: אם למדת תורה הרבה, אל תחזיק טובה לעצמך, כי לבך נוצרת. חמשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי, ואלו הן: רבי אליעזר בן הורקנוס, ורבי יהושע בן חנניא, ורבי יוסי הבתי, ורבי שמעון בן גתנאל, ורבי אלעזר בן ערך. הוא היה מונה שבתם, רבי אליעזר בן הורקנוס בור סוד שאינו מאבד טפה, רבי יהושע בן חנניא אשרי יולדתו, רבי יוסי הבתי חסיד, רבי שמעון בן נחמאל ירא חטא ורבי אלעזר בן ערך כמעין המתגבר. הוא היה אומר: אם יהיו כל חכמי ישראל בבת מאונים, ואליעזר בן הורקנוס בבת שניה, מכריע את כלם. אבא שאול אומר משמו, אם יהיו כל חכמי ישראל בבת מאונים, ואליעזר בן הורקנוס אף עמהם, ואליעזר בן ערך בבת שניה, מכריע את כלם. יאמר להם: צאו וראו איזו היא הדרך טובה שידבק בה האדם, רבי אליעזר אומר: עין טובה. רבי יהושע אומר: חבר טוב, רבי יוסי אומר: שכן טוב. רבי שמעון אומר: הרוצה את הטלד. רבי אלעזר אומר: לב טוב. אומר להם: רואה אני את דברי אליעזר בן ערך מדבריהם, שבכלל דבריו דבריהם. אומר להם: צאו וראו איזו היא הדרך רעה שיתרחק ממנה האדם, רבי אליעזר אומר: עין רעה. רבי יהושע אומר: חבר רע. רבי יוסי אומר: שכן רע. רבי שמעון אומר: הלזה ואינו משלם. אחר הדיוח מן האדם בלזה מן

meg van írva: „Kölcsönkér a rossz ember, és nem adja vissza, de az igaz ember könyörületes és adakozó...” (Zsoltárok 37:21.). Elázár rabbi azt mondta: a rossz szív. Mondotta (Rábán Jochánán): „Nagyra értékelem Elázár ben Árách szavát, mert abban az is benne foglaltatik, amit ti mondtok.”

Ők (Jochánán öt tanítványa) három-három dolgot mondtak. Eliezer rabbi tanította: „1. Legyen felebarátod becsülete oly kedves a szemedben, mint a magadé, és ne légy könnyen ingerelhető! 2. Térj meg egy nappal halálod előtt! 3. Melegedj a bölcsek tüzénél, de vigyázz, meg ne égesd magad! Ugyanis marásuk olyan, mint a róka harapása, szúrásuk olyan, mint a skorpió csípése, és sziszegésük, mint a kígyó sziszegése. Ezenfelül pedig minden szavuk olyan, mint az izzó zsarátnok.”

11. Jehosuá rabbi mondotta: „1. Az irigység, 2. a rossz ösztön és 3. az embergyűlölet kizavarják az embert a világból (vagyis megrövidítik az életét).”

12. Joszé rabbi mondotta: „1. Legyen felebarátod vagyona oly becses a szemedben, mintha a tiéd volna! 2. Igyekezz Tórát tanulni, mert ezt nem kapod meg örökségként, és 3. minden cselekedeted legyen önzetlen!”

13. Simon rabbi szokta mondani: „1. Légy elővigyázatos és szorgos a Smá mondasában, akárcsak az imában, de 2. amikor imádkozol, az ne olyan legyen, mint a kényszermunka, hanem esdeklés és fohász legyen a Mindenütt Jelenlévő előtt, akiről az Írás azt mondja: »Bizony irgalmas és könyörületes Ő, hosszan tűrő és kegyelmes, és megmásvítja a balvégzetet!« (Joél 1:13.), és végül pedig 3. ne tartsd magadat (javíthatatlanul) rossznak!”

14. Elázár rabbi szokta mondani: „1. Tanuld a Tórát szorgalmasan, hogy tudjad, mit válaszolj az epikureusnak (hitetlennek)! 2. Tudd, kinek fáradozol, és 3. hogy aki a micvák betartására kötelezett téged, az (bizonyára) megfizeti járandóságodat!”

15. Tárfon rabbi mondta: „A nap rövid, és a munka sok, a munkások lusták. A bér jelentős, és a gazda sürget.”

16. Ugyancsak ő mondta: „A munkát nem neked kell bevégezned, de nem vonhatod ki magadat alóla. Ha sok Tórát tanultál, nagy a jutalmad. A munkaadód megbízható, és kétségtelenül kifizeti a bére-

halkom, szentem, az a rossz ember, és nem adja vissza, de az igaz ember könyörületes és adakozó... Rabi Alézar aomr: lb r. amr lhm: roah ani at dbr alézar bn erd mdbrim, sbklldbr dbrim. hm amro slsh dbrim, rbi alézar aomr: yhi kbod hbrd hbi elid bsl, val tahi nuch lkem. lshv yom achr lgni mltah. yhy mltahm bngdr aon sl hbmim, yhy zhir bngltan slah tkoh slshbtan nshbt shul, yekitah yekitah ekrb, lchishtan lchisht shul, yld dbrim bngltah. yhi yshv aomr: yin hrd, yizr hrd, yshnat hbrim, mziyin at hadm mn holum. y rbi ysi aomr: yhi kmn hbrd hbi elid bsl. yltan ycmr lltud tord, shaina yshv l, ykl mshv. yhi lshv shim. y rbi shmcon aomr: yhi zhir bkrat shm ybthplah, ybshat mltah, al tesh tltah kb, alah rhmim ythnngim lgni hkom, szentem: bi hnon yrahim hah, arh afim yrb hsd, ynhm el hrd, val tahi rshv bgni ycmr. y rbi alézar aomr: yhi skud lltud tord, ynd m shshv laphikurim. ynd lgni mi atah yml, ymi hah bcl mltah shshv l, shv pcdt. y rbi trfon aomr: hio qzr, ymlah mrd, yshv ymlim, yshv trd, ybcl hbit dthk. y hah yhi aomr: la elid mltah lltud, yla atah bn chrin lltud mkn, am lmdt tord trd, nltin

det, de tudd meg, hogy az igazak jutalma (valójában) a másvilágon van.

Chánánjá ben Ákásjá rabbi mondotta: „Az Örökkévaló, áldassék, azt akarta, hogy Izrael érdemeket szerezzen, és ezért sok tórai parancsolatot adott neki. Ahogyan meg van írva: »Az Örökkévaló kívánta, az Ő igazsága kedvéért, hogy nagygyá és dicsővé tegye a Tórát.« (Jesájá 42:21.)”

(Misná, Mákot 23b.)

3. fejezet

Minden zsidónak része van a túlvilági üdvösségben, ahogyan meg is van írva: „Néped pedig egytől egyig igaz: örökre birtokolni fogja az országot ültetvényeim csemetéje, kezem műve a Magam dicsőségére.” (Jesájá 60:21.)

(Misná, Szánhedrin 90a.)

עקביא 1. Ákávjá ben Máchálálél szokta volt mondani: „Három dolgot végy tekintetbe, és akkor nem fogsz bűnbe esni. Fontold meg, 1. honnan jössz, 2. hová mégy, és 3. ki előtt kell majd tetteidről számot adni! Honnan eredsz? Tisztátalan folyadékból. Hová mégy? Por, nyüvek és férgek honába. S ki előtt fogsz majd számot adni? Az Örökkévaló, a Királyok Királya előtt, dicsértessék a Neve.”

2. Chániná rabbi, a főpaphelyettes szokta mondani: „Imádkozz a kormányzat jólétéért, mert ha attól nem tartanának az emberek, akkor az egyik elevenen elnyelné a másikat.”

Chániná (Chánánjá) ben Trádjon rabbi szokta mondani: „Ha két zsidó együtt van, és nem ejtenek szót a Tóráról, ez az a bizonyos »léha társaság« (mosáv lécim), amelyről az Írás azt mondja: »Boldog az ember, aki nem vesz részt a léhák társaságában...« (Zsoltárok 1:1.). Ezzel szemben ha két zsidó összejön, és szó van köztük a Tóráról, akkor Isten szelleme lakozik közöttük, amint le van írva: »És akkor beszélgetnek majd az istenfélők egymással, és az Örökkévaló figyelmesen hallgatja őket, és feljegyeztetik az Emlékezés könyvébe az Ő színe előtt, az istenfélők javára, akik a Nevet tisztelik...« (Máláchi 3:16.) Ez így (mondja Chánánjá) csak kettőre vonatkozik. Honnan tudjuk, hogy az is jutalmat kap, aki egyedül van, és a Tórával foglalkozik? Mert le van írva: »Üljön magányosan, és tanuljon (csöndben) Tórát, s jutalma nem marad el.«» (Siralmak 3:28.)

3. Simon rabbi mondta: „Ha három zsidó eszik egy asztalnál, és nem foglalkozik a Tórával, az olyan, mintha hullaáldozaton lakmároztak volna, amint írva van: »Minden asztal tele ronda okádékkel, mivel

לך שֶׁכֶּר הִרְבֵּה, וְנֶאֱמָן הוּא בָּעַל מְלֹאכְתָּהּ שִׁישְׁדָּם
לְךָ שֶׁכֶּר פְּעֻלָּתָהּ, וְדַע שְׁמַתָּן שֶׁכֶּרָן שֶׁל צַדִּיקִים
לְעֵתִיד לָבוֹא: רַבִּי חֲנִינְיָה וְכוּ'

פרק שלישי

א עֲקִבְיָא בֶן מַחְלֵלָאֵל אוֹמֵר: הִסְתַּכַּל בְּשִׁלְשָׁה דְּבָרִים.
וְאֵין אֶתָּה בָּא לְיַדִּי עֲבָרָה. דַּע מֵאֵין בָּאתָ, וּלְאֵן
אֶתָּה הוֹלֵךְ, וְלִפְנֵי מִי אֶתָּה עֹתִיד לְתַן דִּין וְחֶשְׁבוֹן. מֵאֵין
בָּאתָ: מִמַּטְפֵּה סְרוּחָה, וּלְאֵן אֶתָּה הוֹלֵךְ: לְמָקוֹם עֹפֵר רַמָּה
וְתוֹלַעַה, וְלִפְנֵי מִי אֶתָּה עֹתִיד לְתַן דִּין וְחֶשְׁבוֹן: לִפְנֵי מֶלֶךְ
מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּדוֹשׁ, בְּרוּךְ הוּא. דְּרַבִּי חֲנִינְיָא סֵגֵן
הַבְּהֵמִים אוֹמֵר: הָיוּ מִתְפַּלְל בְּשִׁלּוּמָה שֶׁל מַלְכוּת,
שְׁאֵרְמָלָא מוֹרָאָה, אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ חַיִּים בְּלָעוּ. רַבִּי
חֲנִינְיָא בֶן תְּרַדְיוֹן אוֹמֵר: שְׁנַיִם שְׂוִישְׁבִין וְאֵין בִּינֵיהֶם
דְּבָרֵי תוֹרָה, הֵרִי זֶה מוֹשֵׁב לְצִידִים, שְׁנֵאֱמַר: וּבְמוֹשֵׁב
לְצִידִים לֹא יֵשֵׁב. אֲבָל שְׁנַיִם שְׂוִישְׁבִין וְיֵשׁ בִּינֵיהֶם דְּבָרֵי
תוֹרָה, שְׂכִינָה שְׂרֻדָּה בֵּינֵיהֶם, שְׁנֵאֱמַר: אִזְּנֵי נְדָבָרוּ יִרְאִי
” אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ, וַיִּקְשֹׁב ” וַיִּשְׁמַע, וַיִּכְתֹּב סֵפֶר וּזְכָרוֹן
לְפָנָיו, לִירְאִי ” וּלְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ. אֵין לִי אֲדָא שְׁנַיִם, מִנֵּין
אֶפִּילוּ אֶחָד, שְׂוִישְׁבִין וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
קוֹבֵעַ לוֹ שֶׁכֶּר, שְׁנֵאֱמַר: יֵשֵׁב בְּדָר וַיִּדֶם כִּי נָטַל עָלָיו.
ג רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה שְׂאֲבָדוּ עַל שְׁלָחַן אֶחָד,
וְלֹא אָמְרוּ עָלָיו דְּבָרֵי תוֹרָה, בָּאֵלוּ אֲבָדוּ מִזְבְּחֵי מֵתִים.
שְׁנֵאֱמַר: כִּי כָל שְׁלָחָנוֹת מְלֹאוּ קִיָּא צוּזָה בְּרִי מָקוֹם.
אֲבָר שְׁלֹשָׁה שְׂאֲבָדוּ עַל שְׁלָחַן אֶחָד וְאָמְרוּ עָלָיו דְּבָרֵי

nincs ott Isten...» (Jesájá 28:8.) Viszont ha hárman esznek egy asztalnál, és foglalkoznak a Tórával, az olyan, mintha Isten asztaláról ennének, mint írva van: »És szólt hozzám: Ez az asztal, mely Isten előtt áll.« (Jechezkél 41:22.)

4. Chániná ben Cháchináj rabbi mondotta: »Aki sokat éjszakázik, aki magában járja az országutakat, és a szívét hívságos dolgokra irányítja, az életével játszik.«

5. Nechunjá ben Hákáná rabbi mondotta: »Aki magára vállalja a Tóra igáját, azt felmentik az állami és társadalmi kötelezettségek alól. Ezzel szemben aki lerázza magáról a Tóra igáját, arra ránehezül az állam és a társadalom járma.«

6. A Chánánjá falubeli Cháláftá ben Doszá rabbi szokta mondani: »Ha tíz zsidó együtt ül, és Tórát tanul, akkor az isteni dicsfény ragyog felettük, ahogyan le van írva: »Az Örökkévaló áll az isteni gyülekezetben...« (Zsoltárok 82:1.; a »gyülekezet«, a *minján* pedig legalább tíz ember.) És honnan tudjuk, hogy ugyanez áll abban az esetben, ha öten tanulnak Tórát? Mert le van írva: »És szövetségét megalapozta a földön...« (Ámosz 9:6.; a »szövetség« alatt pedig legalább öt értendő.) És honnan tudjuk, hogy ugyanez áll abban az esetben is, ha csak háromról van szó? Mert írva van: »...bírák között ítélkezik...« (Zsoltárok 82:1.) És honnan tudjuk, hogy ugyanez a helyzet, ha csak kettőről van szó? Mert írva van: »Akkor pedig megbeszélték az istenfélők, kiki a társával, az Örökkévaló pedig odafigyelt, és meghallgatta...« (Máláchi 3:16.) De honnan tudjuk, hogy akkor is, ha valaki egyedül, magában ül, és Tórát tanul? Mert írva van: »Minden helyen, ahol említeni engedem Nevemet, eljövök hozzád, és megáldalak...« (2Mózes 20:21.)»

7. A Bártotá falubeli Elázár rabbi szokta mondani: »Adj neki (Istennek) a magáéból, hisz te magad mindennel, ami a tiéd, úgyis az övé vagy. Ahogy azt Dávid (a zsoltáros király) is mondotta: »Hiszen minden tőled ered, és a Te kezedből adunk neked.«

Jákob rabbi szokta volt mondani: »Ha valaki úton van, és közben Tórát tanul, majd félbeszakítja tanulmányait, és azt mondja: »Milyen szép ez a fa, milyen szép ez a barázdal!«, az Írás szerint ez olyan, mintha halálos bűnt követett volna el.

8. Dosztáj ben Jánáj rabbi szokta mondani Méir rabbi nevében: »Ha valaki a Tóra-tudományból akár egy szót is elfelejt, az olyannak számít, mintha halálos bűnt követett volna el, amint le van írva: »Csak őrizkedj, és fölöttébb óvd lelkedet, nehogy elfelejtsd a szavakat,

תורה, כאלו אכלו משלחנו של מקום, שנאמר: וידבר אלי, זה השלחן אשר לפניי. ורבי חנינא בן חכניאי אומר: הנעור בקליפה, והמהלך בקרר יחיד, ומפנה לבו לבטלה, הרי זה מתחייב בנפשו. ורבי נחוניא בן הקנה אומר: כל המקבל עליו עול תורה, מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, וכל הפורק ממנו עול תורה, נותנין עליו עול מלכות ועול דרך ארץ. ורבי חלפתא בן דוסא איש כפר חנניא אומר: עשרה שישבין ועוסקין בתורה שכינה שרויה ביניהם, שנאמר: אלהים נצב בעדת אל. ומניין אפילו חמשה, שנאמר: ואגדתו על ארץ יסדה. ומניין אפילו שלשה, שנאמר: בקרב אלהים ישפט. ומניין אפילו שנים, שנאמר: אז נדברו יראי איש אל רעהו, ויקשב יי וישמע. ומניין אפילו אחד, שנאמר: בכל המקום אשר אזכיר את שמי, אבא אליה וברכתיה. ורבי אלעזר איש ברתותא אומר: הן לו משלו, שאמה ושלך שלו. וכן בדור, הוא אומר: כי ממה הכל ומידה נתנו לך. ורבי יעקב אומר: המהלך בקרר ושונה, ומפסיק במשנתו ואומר: מה נאה איקן זה מה נאה ניר זה, מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב בנפשו. ורבי דוסתאי ברבי ינאי משום רבי מאיר אומר: כל השוכח דבר אחד ממשנתו, מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב בנפשו, שנאמר: רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך, יכול אפילו תקפה עליו משנתו, תלמוד לומר ופן יסורו מלבבך כל ימי חייה.

amelyeket láttak szemeid...» (5Mózes 4:9.)” Nehogy azt gondold azonban, hogy ez arra az esetre is vonatkozik, amikor túl nehéz számára a tanulmány, és emiatt felejtette el! Ezért folytatja az Írás: „...és ne veszítsd el szívedből egész életedben...”, tehát nem felelős, csak akkor, ha saját akaratából „veszítette el” szívéből.

9. Chániná ben Doszá rabbi szokta volt mondani: „Ha valakinek bűntől való félelme (irtózása) megelőzi bölcsességét, annak bölcsessége maradandó. Viszont ha valakinek bölcsessége előzi meg a bűntől való félelmét, annak bölcsessége nem maradandó.”

10. Ugyancsak ő (Chániná ben Doszá rabbi) mondotta: „Akinek jó cselekedetei túlsúlyban vannak bölcsességével szemben, annak bölcsessége maradandó. De akinek bölcsessége van túlsúlyban jó cselekedeteivel szemben, annak bölcsessége nem állja ki az idő próbáját.

Ugyancsak ő szokta mondani: „Akiben az embereknek kedvük telik, abban Istennek is kedve telik. Akiben pedig az embereknek nem telik kedvük, abban Istennek sem telik kedve.”

Doszá ben Hárkinász rabbi szokta volt mondani: „A reggel átalvása és a déli borozás, valamint a gyermeteg fecsegés és a tudatlanok gyülekezetében való üldögélés kizavarják az embert a világból (vagyis megrövidítik az életét).”

11. A Modiimba való Elázár rabbi szokta mondani: „Aki a szentégeket meggyalázza, aki a (fél)ünnepeket megveti, aki felebarátját nyilvánosan megszégyeníti, aki Ábrahám ősapánk szövetségét megszegi, és aki a Tórát a hagyományos felfogástól eltérően fejtegeti, (annak) ha van is kezében tudás és jó cselekedet, még sincs része a jövőző világban.”

12. Jismáél rabbi mondotta: „Légy készséges a tekintélyes emberekkel, kedves a fiatalokkal, és fogadj mindenkit szívélyesen!”

13. Ákivá rabbi szokta mondani: „A kacarászás és a könnyelműség hozzászoktatja az embert az erkölcstelenséghez. A hagyomány védőgátja a Tórának, a tizedadás a gazdagságnak, a fogadalom az önmegtartóztatásnak. A bölcsesség védőgátja pedig a hallgatás.”

14. Ugyancsak ő (Ákivá rabbi) mondotta: „Kedvelt az ember, mivel Isten a saját képmására teremtette őt. Még jobban kiemeli kedveltségét, hogy az Örökkévaló ezt tudtul is adta neki, amint le van írva: »Isten a maga képmására alkotta az embert...« (1Mózes 9:6.) Kedvelt Izrael (a zsidó nép), mert Isten gyermekeinek neveztetett. Ez

הא אינו מתחייב בגופשו, עד שישב ויסיר מלבו. טרבי תנינא בן דוסא אומר: כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו, חכמתו מתקיימת. וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו, אין חכמתו מתקיימת. י הוא היה אומר: כל שמעשיו מרבין מחכמתו, חכמתו מתקיימת. וכל שחכמתו מרבה ממעשיו, אין חכמתו מתקיימת. הוא היה אומר: כל, שרוח הבריות נוחה הימנו, רוח המקום נוחה הימנו. וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו, אין רוח המקום נוחה הימנו. רבי דוסא בן הרפנס אומר: שנה של שחרית, ויין של צהרים, ושיחת הללדים, וישיבת בתי כנסיות של עמי הארץ, מוציאין את האדם מן העולם. יא רבי אלעזר המודעי אומר: המחיל את הקרשים, והמבזה את המועדות, והמלבין פני חברו ברבים, והמפר בריתו של אברהם אבינו, והמנקה פנים בתורה שלא כהלכה, אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים, אין לו חלק לעולם הבא. יב רבי ישמעאל אומר: הוי קל לראש, ונוח לתשחרת, והוי מקבל את כל האדם בשמחה. יג רבי עקיבא אומר: שחוק וקלות ראש, מרגילין את האדם לערוה, מסרת סג לתורה, מעשרות סג לעשר, נדרים סג לפרישות, סג לחכמה שתקה. יד הוא היה אומר: תביב אדם שנברא בצלם, חבה יתרה נודעת לו, שנברא בצלם, שנאמר: כי בצלם אלהים עשה את האדם. חביבין ישראל שנקראו בנים למקום, חבה

még jobban kidomborodik azáltal, hogy a Teremtő ezt tudomásunkra is hozta, ahogyan le van írva: »Gyermekei vagytok ti az Örökkévalónak, Isteneteknek.« (5Mózes 14:1.) Kedvelt Izrael népe, mivel gyönyörű ékszer adatott neki (a Tóra). Még nagyobb jelentőséget kap kedveltsége, mivel az Örökkévaló tudatta vele, hogy ezt a gyönyörű ékszert neki adta, ahogyan le van írva: »Üdvös oktatást adtam nektek, a tanomat (a Tórát) el ne hagyjátok soha!« (Példabeszédek 4:2.)

15. (Szentén Ákivá mondotta:) „Isten mindent előre lát, de ez nem hiúsítja meg a szabad elhatározást. A világ jóhiszeműen (jóindulattal) lesz megítélve, ámde mindenben a cselekedetek többségének minősítése a döntő.”

16. Ugyancsak ő (Ákivá rabbi) mondotta: „Mindent zálogra kapunk: kifeszített háló lebeg minden élők fölött. A bolt ajtaja tárva, s a boltos hitelez; a főkönyv felnyitva, s a kéz csak ír. Akinek kölcsönre van szüksége, megkapja. A behajtók naponta útra kelnek, és mindenkitől beszedik a törlesztést, akár tud róla, akár nem, mert korlátlan hatalmukban áll a végrehajtás. Az ítélet pedig igazságos ítélet – s minden kész a lakomára.”

17. Elázár ben Ázárjá rabbi mondotta: „Ahol nincs Tóra, ott nincs illem és erkölcs, ahol pedig nincs illem és erkölcs, ott nincs Tóra. Ahol nincs bölcsesség, ott nincs istenfélelem, és ahol nincs istenfélelem, ott persze nincs bölcsesség. Tudás nélkül nincs értelem, és értelem nélkül nincs tudás. Ha nincs kenyér, nincs Tóra, ha nincs Tóra, akkor nincs kenyér.”

Ugyancsak ő (Elázár ben Ázárjá) mondotta: „Akinek több a tudománya, mint a jó cselekedete, mire hasonlít? Olyan fára, amelynek sok az ága, de kevés a gyökere. Ha vihar kerekedik, gyökerestül kitépi és felfordítja, amint le van írva: »És olyan lesz, mint a kopár fa a sivatagban, és nem érzi meg, mikor jön a jó idő, hanem kiaszottan tengődik a pusztaságban, szikes, lakatlan földön...« (Jeremiás 17:6.) Akinek viszont több a jó cselekedete, mint a tudománya, az ahhoz a fához hasonlít, amelynek lombja kevés, de gyökere sok, úgyhogy ha mindjárt a világ összes viharai törménnek ki és támadnának is rá, nem mozdítják ki helyéből, amint le van írva: »És olyan lesz, mint a víz mellé plántált fa, amely patak mentén ereszti gyökereit, és oda sem néz a közelgő hőségnek, lombja mindig üde, zöld, aszály évében nem aggódik, és nem szűnik meg gyümölcsöt teremni.« (Jeremiás 17:8.)

יִתְּרָה נֹדַעַת לָהֶם, שֶׁנִּקְרְאוּ בָּנִים לְמָקוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: בָּנִים אַתֶּם לִי אֱלֹהֵיכֶם. חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּתְּנָן לָהֶם כָּלִי חֲמֻדָּה, חֲבָה יִתְּרָה נֹדַעַת לָהֶם, שֶׁנִּתְּנָן לָהֶם כָּלִי חֲמֻדָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי לָקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם, תּוֹרַתִי אֵל תַּעֲזֹבוּ. 10 הַכֹּל צָפוּי, וְהַרְשֹׁת נִתְּנָה, וּבְטוֹב הָעוֹלָם נִדּוֹן, וְהַכֹּל לְפִי רוֹב הַמַּעֲשֶׂה. 11 הוּא הָיָה אוֹמֵר: הַכֹּל נָתַן בְּעֶרְבּוֹן, וּמִצְוֵה פְּרוּסָה עַל כָּל הַחַיִּים, הַחֲנוּת פְּתוּחָה, וְהַחֲנוּי מִקּוֹף, וְהַפְּנִקָּם פְּתוּחִים, וְהַיָּד כּוֹתֶכֶת, וְכָל הַרְצָה לְדַוּוֹת יָבֵא וְיִלְוֶה, וְהַנִּבְאִין מַחְזִירִין תְּדִיר בְּכָל יוֹם, וְנִפְרָעִין מִן הָאָדָם, מִדַּעַתוֹ וּשְׂלֵא מִדַּעַתוֹ, וַיֵּשׁ לָהֶם עַל מָה שֶׁיִּסְמְכוּ, וְהַדִּין דִּין אֶמֶת, וְהַכֹּל מִתְקַן לְסֻעִיָּה. 12 רַבִּי אֱלֶעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: אִם אֵין תּוֹרָה אֵין דֶּרֶךְ אֲרִץ, אִם אֵין דֶּרֶךְ אֲרִץ אֵין תּוֹרָה, אִם אֵין חֲכָמָה אֵין יִרְאָה, אִם אֵין יִרְאָה אֵין חֲכָמָה, אִם אֵין דַּעַת אֵין בִּינָה, אִם אֵין בִּינָה אֵין דַּעַת, אִם אֵין קָמַח אֵין תּוֹרָה, אִם אֵין תּוֹרָה אֵין קָמַח. הוּא הָיָה אוֹמֵר: כֹּר שְׁחֲכָמְתוֹ מִרְבָּה מִמַּעֲשָׂיו, לָמָּה הוּא דוֹמָה: לְאֵילִן שֶׁנִּפְּנוּ מִרְבִּין וְשֶׁרָשָׁיו מוֹעֲמִין, וְהָרִיחַ בָּאָה וְעוֹקְרָתוֹ וְהוֹפְכָתוֹ עַל פָּנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהָיָה בְּעֶרְשֶׁר בְּעֶרְבָה, וְלֹא יִרְאָה כִּי יָבֵא טוֹב, וְשָׁכַן חֲרָרִים בַּמִּדְבָּר, אֲרִץ מִלְחָה וְלֹא תִשָּׁב. אֲבָל, כֹּל שֶׁמַּעֲשָׂיו מִרְבִּין מִחֲכָמְתוֹ, לָמָּה הוּא דוֹמָה: לְאֵילִן, שֶׁנִּפְּנוּ מוֹעֲמִין וְשֶׁרָשָׁיו מִרְבִּין, שֶׁאֵפִילוֹ כֹּל הַרְוִחוֹת שֶׁבָּעוֹלָם בָּאוֹת וְנוֹשְׁבוֹת בּוֹ, אֵין מְזִיזִין אוֹתוֹ מִמָּקוֹמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהָיָה בְּעֵץ שְׁתוּל עַל מַיִם, וְעַל יוֹבֵל

18. Elázár ben Chismá rabbi mondotta: „A galambáldozatról és a női menstruációról szóló előírások lényeges részei a zsidó törvényeknek, míg a csillagászat és a geometria csak segédeszközei a tudománynak.”

Chánánjá ben Ákásjá rabbi mondotta: „Az Örökkévaló, áldassék, azt akarta, hogy Izrael érdemeket szerezzen, és ezért sok tórai parancsolatot adott neki. Ahogyan meg van írva: »Az Örökkévaló kívánta, az Ő igazsága kedvéért, hogy nagyvá és dicsővé tegye a Tórát.« (Jesájá 42:21.)”

(Misná, Mákot 23b.)

4. fejezet

Minden zsidónak része van a túlvilági üdvösségben, ahogyan meg is van írva: „Néped pedig egytől egyig igaz: örökre birtokolni fogja az országot ültetvényeim csemetéje, kezem műve a Magam dicsőségére.” (Jesájá 60:21.)

(Misná, Szánhedrin 90a.)

1. Ben Zomá mondotta: „Ki számíthat bölcsnek? Aki mindenkitől hajlandó tanulni. Ahogy az Írás mondja: »Minden tanítómától okultam, mert intelmeiden elmélkedem.« (Zsoltárok 119:99.) Ki az igazi hős? Aki legyőzi indulatát, ösztönét. Ahogyan le van írva: »Többet ér a hosszan tűró a hősnél, és aki indulatain uralkodik, a városhódítónál...« (Példebeszédek 16:32.) Ki mondható gazdagnak? Aki elégedett azzal, amije van, mint az Írás tanúskodik róla: »Ha kezded munkáját élvezed, boldog vagy, és üdv neked...« (Zsoltárok 128:2.) Boldog vagy ezen a világon, és üdv neked a túlvilágon. No és ki a tiszteleltre méltó? Aki embertársait tiszteli, ahogy az Írás mondja: »Tisztelőimet én is tisztetem, akik pedig gyaláznak, azok megvetésben részesülnek.« (1Sámuel 2:30.)

2. Ben Ázaj szokta mondani: „Légy fürge a kevésbé súlyosnak látszó micvá teljesítésében is, és menekülj a vétek elől! Ugyanis az egyik érdem maga után vonja a másikat, míg az egyik vétek vonzza a másikat. A jó cselekedet legszebb jutalma, hogy másik jó cselekedet következik utána, míg a bűn legsúlyosabb büntetése, hogy további vétkek erednek nyomában.

3. Ugyancsak ő (Ben Ázaj) mondotta: „Ne nézz le senkit, és ne tarts lehetetlennek semmit, mert nincs olyan ember, akinek ne jönné el az ideje, és nincs olyan dolog, ami valahol ne lenne helyénvaló.

4. A jávnei Lövitász rabbi szokta mondani: „Igen nagyon légy alázatos lelkű, mert az ember egyetlen biztos reménye a temető férge.

Jochánán ben Broká rabbi szokta mondani: „Aki megszenteltségteleníti Isten nevét titokban, megbűnhődik érte nyilvánosan, akár szándékosan, akár megfontolatlanságból tette, amit tett.

5. Jismáél ben Joszé rabbi szokta mondani: „Aki azért tanul, hogy taníthasson, módjában lesz tanulni és tanítani, aki azonban azért tanul, hogy asze-

יִשְׁלַח שְׂרָשָׁיו, וְלֹא יֵרָאֶה כִּי יֵבֵא חֵם, וְהָיָה עֲלֵהוּ רַעֲנָן, וּבְשֹׁנֶת בְּצֻרֶת לֹא יֵדָאג, וְלֹא יִמָּשׁ מַעֲשֹׂוֹת פְּרִי. יִחַרְבִּי אֱלִיעֶזֶר (בן חֲסֵמָא אוֹמֵר, קִנְיִן, וּפְתִיחֵי נִדָּה, הֵן הֵן גּוֹפִי הַלְכוֹת, תְּקִיפוֹת, וְגַמְטְרִיאוֹת, פְּרָפְרָאוֹת לְחֻכְמָה.

רבי תנניה בן עקשיא וכו'

פרק רביעי

א בֶּן זִוְמָא אוֹמֵר: אִיזְהוּ חֲכָם הַלּוֹמֵד מִכָּל אָדָם, שֶׁנֶּאֱמַר: מִכָּל מְלַמְדֵי הַשֶּׁבִּיל לִּי. כִּי עֲדוּתֶיךָ שְׂיִחָה לִּי. אִיזְהוּ גִבּוֹר, הַבּוֹשֵׁת אֶת יִצְרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: טוֹב אֶרֶךְ אַפִּים מִגִּבּוֹר, וּמוֹשֵׁל בְּרוּחוֹ, מִלֵּכָד עִיר. אִיזְהוּ עָשִׂיר הַשֶּׁמֶחַ בְּחֻלְקוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: יִגַּע בְּפִיָּה כִּי תֹאכַל, אֲשֶׁרֶיָּה וְטוֹב לָךְ, אֲשֶׁרֶיָּה בְּעוֹלָם הַיּוֹם וְטוֹב לָךְ לְעוֹלָם הַבָּא. אִיזְהוּ מְכַבֵּד, הַמְּכַבֵּד אֶת הַבְּרִיּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי מְכַבְּרִי אֶכְבֵּד וּבְזִי יִקְלוּ. בֶּן עֲזַאי אוֹמֵר: הָיִי רֵץ לְמִצְוָה קְלָה, וּבוֹרֵחַ מִן הָעֲבֵרָה, שֶׁמִּצְוָה, גּוֹרֶרֶת מִצְוָה, וְעֲבֵרָה גּוֹרֶרֶת עֲבֵרָה, שֶׁשֹּׁכֵר מִצְוָה מִצְוָה, וְשׁוֹכֵר עֲבֵרָה עֲבֵרָה. נִהוּא הָיָה אוֹמֵר: אֵל תְּהִי בּוֹ לְכָל אָדָם וְאֵל תְּהִי מִפְּלִיג לְכָל דָּבָר. שְׂאִין לָךְ אָדָם שְׂאִין לָךְ שְׂעָה, וְאִין לָךְ דָּבָר שְׂאִין לוֹ מְקוֹם. וְרַבִּי לִיטָס אִישׁ יִבְנֶה אוֹמֵר: מָאד מָאד הָיִי שְׂפַר רוּחַ, שֶׁתִּקְוֶה אֶנְשֵׁי רַמָּה. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה אוֹמֵר: כָּל הַמְּחַלֵּל שֵׁם שְׁמַיָּם בִּפְתָר, נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ בְּגִדְיוֹ, אֶחָד שׂוֹגֵג וְאֶחָד מְזִיד בְּחֻלּוֹל הַשֵּׁם. הֵ רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בֶּר רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: הַלּוֹמֵד תּוֹרָה עַל מְנַת לְלַמֵּד, מִסְפִּיקוֹן בִּידּוֹ לְלַמּוֹד וּלְלַמֵּד, וְהַלּוֹמֵד עַל מְנַת לַעֲשׂוֹת, מִסְפִּיקוֹן בִּידּוֹ לְלַמּוֹד

rint cselekedjen, módjában lesz (vagyis minden segítséget megkap ahhoz), hogy tanuljon, tanítson, valamint hogy a *Tant* megtarthassa és gyakorolhassa.”

Cádok rabbi szokta mondani: „Ne vond ki magad a közösségből, ne viselkedj ügyvéd módjára, és ne tedd a Tórát mint koronát a fejedre, hogy kérkedj vele, se ne használd mint fejszét, amellyel megélhetést »hasogatsz« magadnak. Ebben az értelemben mondta Hilél is: »Aki a *Tan* koronáját önös célokra használja, az elvész.« Ebből az következik, hogy aki hasznot húz a Tórából, az már ezen a világon kiveszi a jussát a túlvilági életből.”

6. Joszé rabbi mondotta: „Aki a Tórát tiszteli, az maga is tiszteletre méltó. Aki pedig a *Tant* megveti, azt embertársai is megvetik.”

7. Jismáél rabbi, az ő fia szokta mondani: „Aki kibújik az ítélkezés kötelessége alól (ha vannak nála avatottabb bírák), az mentesül a gyűlölettől, az igaztalan haszontól és a hamis esküktől. Az azonban, aki elbizakodottságában felületesen és felelőtlenül ítélkezik, buta, rossz, faragatlan, durva ember.”

8. Ugyancsak ő (Jismáél rabbi) szokta mondani: „Ne hozz magadban (egyedül) bírói ítéletet, mert ezt csak az Egy (a Jóisten) teheti! Ezenkívül ne mondd bírói társaidnak: »Fogadjátok el véleményemet!«, mert ezt ők mondhatják neked (hisz ők a többség), de nem te nekik!”

9. Jonátán rabbi szokta mondani: „Aki szegény ember léte meg tartja a Tórát, a végén jó módúként fogja megtartani. Aki pedig elhanyagolja a Tórát jó módban, az a végén szegény emberként lesz kénytelen elhanyagolni...”

10. Méir rabbi szokta mondani: „Keveset kereskedj, és többet foglalkozz a Tórával! Légy szerény és alázatos mindenkivel szemben! Ha hagyod, hogy akadályozzanak a Tóra-tanulásban, biztos lehetsz, hogy sok akadály gördül eléd. Ha viszont fáradozol a Tóra elsajátításán, van neki miből jutalmaznia téged.”

11. Eliezer ben Jákob rabbi szokta mondani: „Minden jó cselekedettel, amit ember tesz, vagyis minden micvával, amit teljesít, egy ügyvédet, illetve szószólót szerez magának. Ezzel szemben minden elkövetett bűnnel egy vádló születik. A megértés és a jó cselekedetek védőpajzsul szolgálnak a büntetés elhárítására.”

Rabbi Jochánán, a Cipész mondotta: „Minden gyűlés, amely önzetlen és konstruktív célt szolgál, maradandó eredményeket tud felmutatni. Az olyan gyűlekezet azonban, amely nem önzetlen és konstruktív, hanem öncélú, teljesen eredménytelen marad.”

12. Elázár ben Sámua rabbi szokta mondani: „Legyen számodra tanítványod becsülete olyan, mint a magadé, tanulótársad becsülete olyan, mint mesteredé, míg mestered tekintélye legyen olyan a szememben, mint Isten fensége!”

וּלְלַמֵּד לְשֹׁמְרֵי עֲשׂוֹת. רַבִּי צְדוֹק אָמַר: אֵל תִּפְרוֹשׁ מִן הַצְבּוֹר, וְאֵל תַּעֲשֶׂה עֲצֻמָּה קְעוֹרֵי הַדִּינִין, וְאֵל תַּעֲשֶׂה עֲמִידָה לְהִתְנַדֵּל בָּהּ, וְלֹא קִרְדּוֹם לְחִתְּךָ בָּהּ, וּבֶן הָיָה הַדֵּל אָמַר: וְדָאֲשַׁתְּמֹשׁ בְּתַנָּא חֲלָף, הָא לְמִדָּת, כִּל הִתְנַהֵּה מִדְּבָרֵי תוֹרָה, נוֹטֵל חַיּוֹ מִן הָעוֹלָם. י רַבִּי יוֹסִי אָמַר: כָּל הַמְּכַבֵּד אֶת הַתּוֹרָה, גּוֹפּוֹ מְכַבֵּד עַל הַבְּרִיּוֹת, וְכָל הַמְּחַלֵּל אֶת הַתּוֹרָה גּוֹפּוֹ מְחַלֵּל עַל הַבְּרִיּוֹת. י רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בֶּנִּי אָמַר: הַחֲשֹׁךְ עֲצֻמוֹ מִן הַדֵּין, פּוֹרֵק מִמֶּנּוּ אִיבָהּ וְנִיגֵל וְשִׁבְעֵת שָׂא וְהִגֵּם לְבוֹ בְּהִרְאָה: שׁוֹמֵה רָשָׁע וְגַם רַחֵם. ח הוּא הָיָה אָמַר: אֵל תְּהִי חֵן יְחִידִי, שְׂאֵן חֵן יְחִידִי, אֶלָּא אֶחָד, וְאֵל תֹּאמַר קִבְּלוּ רַעֲתִי, שֶׁהֵן רִשְׁאֵין וְלֹא אֶתָּה. ט רַבִּי יוֹנָתָן אָמַר: כִּל הַמְּקַיֵּם אֶת הַתּוֹרָה מַעֲנִי, סוֹפּוֹ לְקוֹמָה מַעֲשֶׂר, וְכָל הַמְּכַבֵּד אֶת הַתּוֹרָה מַעֲשֶׂר, סוֹפּוֹ לְבִטְלָה מַעֲנִי. י רַבִּי מֵאִיר אָמַר: הֵי מִמַּעַם בְּעַמְּךָ תַּעֲסוֹךְ בְּתוֹרָה, וְהוּי שֶׁפֶל רוּחַ בְּפָנֶי כָּל אָדָם, וְאִם בְּמִלְּתָּ מִן הַתּוֹרָה, יֵשׁ לָךְ בְּטָלִים הַרְבֵּה בְּנִגְרָה, וְאִם עַמְּלָתָּ בְּתוֹרָה הַרְבֵּה, יֵשׁ שָׂכָר הַרְבֵּה לְתֵן לָךְ. יא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר: הָעֹשֶׂה מִצְוֵה אֶתָּה, קוֹנֶה לוֹ פְּרִקְלִיט אֶחָד, וְהָעוֹבֵר עַבְרָה אֶתָּה, קוֹנֶה לוֹ קַמָּטֵר אֶחָד, תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים מַזִּיגִים בְּתָרִים בְּפָנֶי הַפְּרָעוֹת. רַבִּי יוֹחָנָן הַפְּגִיל אָמַר: כִּל כְּנֻסִיָּה שֶׁהִיא לְשֵׁם שְׁמַיִם סוֹפָה לְהִתְקַיֵּם, וְשֶׁאִינָהּ לְשֵׁם שְׁמַיִם אֵין סוֹפָה לְהִתְקַיֵּם. יב רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן שָׁמַיִם אָמַר: יְהִי קְבוֹד תַּלְמִידָה חָבִיב עָלֶיךָ כְּשֶׁלָּךְ, וְקְבוֹד חֲבִירָה כְּמוֹרָא רַבָּה, וְמוֹרָא רַבָּה כְּמוֹרָא שְׁמַיִם. יג רַבִּי יְהוֹדָה אָמַר: הֵי זְהִיר בְּתַלְמוּד, שְׁשֹׁנֵת

13. Jehudá rabbi szokta mondani: „Légy nagyon elővigyázatos a Tan művelésében, mert itt egy jóhiszemű tévedés olyannak számít, mintha szándékos lenne!”

Simon rabbi mondotta: „Háromféle korona létezik: 1. a Tóra koronája, 2. a papi méltóság koronája és 3. a királyi korona. De a jó hímnév koronája mindnél többet ér.”

14. Nehoráj rabbi szokta mondani: „Számúzd magad (vagyis vándorolj) egy olyan helyre, ahol Tórát lehet tanulni (ahol jó jesivá van), és ne gondold, hogy a Tóra majd házhoz jön neked, vagy hogy majd a társaid által fogod tanulni és tartani. És főleg pedig ne bízd magad a saját eszedre...”

15. Jánáj rabbi szokta mondani: „Nincs módunkban sem felfogni, sem megmagyarázni akár a rosszak jólétét, akár az igazak szenvedéseit...”

Mátjá ben Charás rabbi szokta mondani: „Igyekezz előre köszönni minden embernek, és légy az oroszlánok utolsója, de ne légy a rókák elseje!”

16. Jákob rabbi mondotta: „Ez a világ olyan, mint a túlvilági üdvösség előcsarnoka. Hozd rendbe magad az előcsarnokban, hogy beléphess a nagyterembe!”

17. Ugyancsak ő (Jákob rabbi) mondotta: „Többet ér egy óra megtérésben és jó cselekedetben ezen a világon, mint a túlvilági üdvösség, (viszont) többet ér egyórányi lelki béke a másvilágon, mint az egész élet ezen a világon.”

18. Simon ben Elázár rabbi mondta: „Ne próbáld kiengesztelni felebarátodat, amikor haragszik, ne vigasztald, amikor halottja előtte fekszik, ne firtasd fogadalmát, és igyekezz nem odanézni, amikor valami rosszat tesz!”

19. Smuél Hákátán (a szerény) szokta (az alábbi Írás-verset) idézni: „Ha ellenséged elesik, ne örülj, és ha elbotlik, ne örvendjen szíved, mert látja Isten, és ez visszatetsző szemében, és akkor haragja feléd fordul!” (Példabeszédek 24:17–18.)

20. Elisá ben Ávujá mondotta: „Amit gyerekkorában tanul valaki, az olyan, mint a tintairás az új papíron, amit viszont öregkorában tanul valaki, az olyan, mint az írás a levakart papíron.”

A babilóniaiak falujából való Joszéf bár Jehudá szokta mondani: „Aki fiataloktól tanul, az olyan, mintha éretlen szőlőt enne, vagy újbort inna azonmód a sajtóból. Ezzel szemben aki a vénektől tanul, az olyan, mintha érett szőlőt enne vagy óbort inna.”

תלמוד עולה זרזון. רבי שמעון אומר: שלשה כתרין הן כתר תורה, וכתר כהונה, וכתר מלכות, וכתר שם טוב עולה על גביהן. יד רבי נהוראי אומר: הוי גולה למקום תורה, ואל תאמר שהיא תבוא אחריה, שחברה יקמויה בידה, ואל בינתה אל תשען. מי רבי נאי אומר: אין בידנו לא משלות הרשעים, ואף לא מיסורי הצדיקים. רבי מתאי בן חדש אומר: הוי מקדים בשלום כל אדם, והוי זנב לאריות, ואל תהי ראש לשעלים. מי רבי יעקב אומר: העולם הזה דומה לפרוזדור, בפני העולם הבא, התקן עצמך בפרוזדור כדי שתבגש לטרקלין. יי הוא היה אומר: יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא, ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מכל חיי העולם הזה. יי רבי שמעון בן אלעזר אומר: אל תרצה את חברה בשעת בעסו, ואל תנחמהו בשעה שמתו מטל לפניו, ואל תשאל לו בשעת נדרו, ואל תשתדל לראותו בשעת קלקלתו. יי שמואל הקטן אומר: בגפר איבה אל תשקח, ובקשלו אל יגל לבך, פן יראה יי ורע בעיניו, והשיב מעליו אפו. כ אלשישע בן אבויה אומר: הלומד ילד למא הוא דומה: לדיו כתובה על נייר חדש, והלומד זקן למא הוא דומה: לדיו כתובה על נייר מחוק. רבי יוסי בר יהודה איש כפר הבבלי אומר: הלומד מן הקטנים, למא הוא דומה: לאוכל ענבים קהות, ושותה יין מגתו, והלומד מן הזקנים, למא הוא דומה:

Méir rabbi szokta mondani: „Ne a kancsót nézd, hanem azt, hogy mi van benne! Van új kancsó, amely tele van óborral és van régi, antik kancsó, amelyben még újbór sincs.”

21. Elázár Hákápár rabbi mondotta: „Az irigykedés, az élvhajhászás és a becsvágy kizavarják az embert a világból (vagyis megrövidítik az életét).”

22. Ugyancsak ő (Elázár Hákápár) mondotta: „A szülöttek rendeltetése a halál, a halottaké a feltámadás, és az élőké a számadás. Hogy tudják, tudassák és tudvalévő legyen: Ő az Isten, Ő az Alkotó, Ő a Teremtő, Ő az Értő, Ő a Bíró, Ő a Tanú, Ő a Felperes és Ő az, aki majd ítéletet fog hozni, áldott legyen a Neve, aki előtt nincs igazságtalanság, sem feledés, sem részrehajlás, sem vesztegetés, hiszen minden az Övé. S tudd meg, hogy mindenért számot kell adni. Ne vigasztaljon rossz ösztönöd azzal, hogy a halálba menekülhetsz, mert hisz akaratom ellenére lettél teremtvé, akaratom ellenére születted, akaratom ellenére fogsz meghalni, és ugyancsak akaratom ellenére kell majd számot adnod a Királyok Királya előtt, áldassék a Neve!”

Chánánjá ben Ákásjá rabbi mondotta: „Az Örökkévaló, áldassék, azt akarta, hogy Izrael érdemeket szerezzen, és ezért sok tórai parancsolatot adott neki. Ahogyan meg van írva: »Az Örökkévaló kívánta, az Ő igazsága kedvéért, hogy nagygyá és dicsővé tegye a Tórát.« (Jesájá 42:21.)”

(Misná, Mákot 23b.)

5. fejezet

Minden zsidónak része van a túlvilági üdvösségben, ahogyan meg is van írva: „Néped pedig egytől egyig igaz: örökre birtokolni fogja az országot ültetvényeim csemetéje, kezem műve a Magam dicsőségére.” (Jesájá 60:21.)

(Misná, Szánhedrin 90a.)

1. Tíz mondással teremtett a világ. Mire volt ez jó, hiszen Isten egyetlen mondással is megteremthette volna? Igenám, de a tíz ige arra jó, hogy kihangsúlyozza a világ fontosságát. Így aztán azok a gonoszok, akik tetteikkel elveszejtik a világot, súlyosabb elbírálás alá esnek, míg az igazak, akik fenntartják a világot, nagyobb jutalmat érdemelnek.

2. Tíz nemzedék volt Ádám, az első ember és Noé között, tudatván velünk, mily nagy a hosszan tűrés Isten színe előtt. Ugyanis min-

לֹאֵכֶל עֲנָבִים בְּשׂוּלוֹת, וְשׂוּתָהּ יֵין יִשָּׁן. רַבִּי מֵאִיר
אָמַר: אֵל תִּסְתַּכֵּל בְּקִנְקֹן, אֲדָא בְּמָה שֵׁישׁ בּוֹ, יִשְׁקִנְקֹן
חֶדֶשׁ מִלֵּא יִשָּׁן, וְיִשָּׁן שְׂאֵפִירוֹ חֶדֶשׁ אֵין בּוֹ. כֹּא רַבִּי אֶלְעָזָר
הַבְּפֹר אָמַר: הַקִּנְיָה וְהַתְּאֵוָה וְהַכְּבוֹד, מוֹצִיאִין אֶת
הָאָדָם מִן הָעוֹלָם. כֵּב הוּא הָיָה אָמַר: הַיְדוּדִים לָמוּת,
וְהַמְתִּים לַחַיִּים (נ"א לְהַחַיִּים) לָדוֹן, וְהַחַיִּים לָדוֹן, לִידַע, וְלַהֲדוּיָע,
וְלַהֲדוּיָע, שְׂהוּא אֵל, הוּא הַיּוֹצֵר, הוּא הַבוֹרֵא, הוּא
הַמְבִּין, הוּא הַדִּין, הוּא הָעֵד, הוּא בָּעַל דִּין, הוּא עֵתִיד
לָדוֹן. בְּרוּךְ הוּא, שְׂאִין לִפְנֵיו, לֹא עוֹלָה, וְלֹא
שְׂבָחָה, וְלֹא מִשְׁוֹא פָנִים, וְלֹא מִקַּח שָׁחַד, וְדַע
שֶׁהֵבֵל, לְפִי הַחֲשׁוֹבֹן, וְאֵל יִבְטִיחֶךָ יִצְרָךְ, שְׂהֵשְׂאוּר
בֵּית מְנוּס לָךְ, שְׂעַל בְּרַחֲךָ אֶתָּה נּוֹצֵר, וְעַל בְּרַחֲךָ אֶתָּה
נוֹלָד, וְעַל בְּרַחֲךָ אֶתָּה חַי, וְעַל בְּרַחֲךָ אֶתָּה מֵת, וְעַל
בְּרַחֲךָ אֶתָּה עֵתִיד לָדוֹן דִּין וְחֲשׁוֹבֹן לְפָנֵי מֶלֶךְ, מִלְכֵי
הַמְּלָכִים, הַקְדוּשׁ, בְּרוּךְ הוּא: רַבִּי תַנְיָה וכו'

פרק חמישי

א בַּעֲשָׂרָה מֵאֲמֹרוֹת נִבְרָא הָעוֹלָם, וּמָה תִּלְמוּד לֵאמֹר,
וְהָיָה בְּמֵאֶמֶר אֶחָד יָכוֹל לְהַבְרִאות, אֲלֵא
לְהַפְרֵעַ מִן הָרָשָׁעִים שְׂמֵא בְּדִין אֶת הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא
בַּעֲשָׂרָה מֵאֲמֹרוֹת, וְלִתֵּן שָׂכָר טוֹב לְצַדִּיקִים שְׂמִיָּקִימִין
אֶת הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא בַּעֲשָׂרָה מֵאֲמֹרוֹת. בַּעֲשָׂרָה דּוּרוֹת
מֵאָדָם וְעַד נֹחַ, לְהוֹדִיעַ בְּמָה אַרְךְ אִפִּים לְפָנֵיו, שֶׁכָּל
הַדּוּרוֹת הָיוּ מִכְּעִיסָן וּבִאִין, עַד שֶׁהֵבִיא עֲלֵיהֶם אֶת מִי
הַמַּבּוּל. עֲשָׂרָה דּוּרוֹת מִנֹּחַ וְעַד אַבְרָהָם, לְהוֹדִיעַ בְּמָה

den nemzedék ingerelte és bosszantotta Őt viselkedésével, (de Ő tíz nemzedéket várt,) míg rájuk hozta az özönvizet.

Ugyancsak tíz emberöltő volt Noé és Ábrahám között, tudatván velünk az isteni hosszan tűrés mértékét. Ugyanis ezek is bosszantották Őt, míg jött Ábrahám, és (példamutató cselekedeteivel) elnyerte mindannyiuk jutalmát.

3. Tíz megpróbáltatáson esett át Ábrahám ősapánk, és helytállt valamennyiben. És mindez azért, hogy lássuk, mily nagy volt az ősatya szeretete Istene iránt.

4. Tíz csoda történt őseinkkel Egyiptomban és tíz a tengemél.

Tíz csapást mért az Örökkévaló az egyiptomiakra hazájukban és tízet a tengernél.

Tízszor kísértették meg őseink Istent a pusztasági vándorlás során, ahogyan le van írva: „Íme, megkísértettek engem tizedszer, és nem hallgattatok szavamra...” (4Mózes 14:22.)

5. Tíz csoda történt őseinkkel a jeruzsálemi Szentélyben. 1. Aszszony nem vetélte el magzatát az áldozati hús szagától, 2. az áldozati hús nem romlott meg soha, 3. a vágóhídon sosem láttak legyet, 4. Jom Kipurkor nem vált a főpap tisztátalanná, 5. az eső nem oltotta el az oltártűzet, 6. a szél nem zilálta szét a füstoszlopot, 7. nem találtatott hiba az omerban, a (Sávuot ünnepi) két kenyérben, illetve a szinkenyerben soha, 8. zsúfoltság volt, és mégis volt elég hely, amikor leborultak, 9. kígyó vagy skorpió soha nem tett kárt Jeruzsálemben, és 10. soha ember nem mondta társának: szűk nekem a hely, hogy meghálhassak Jeruzsálemben.

6. Tíz dolgot teremtett az Örökkévaló péntek délután, alkonyat idején (a teremtés hatodik napján): 1. a föld száját (amely azután elnyelte Koráchot), 2. a kút száját (amely a zsidóknak vizet adott a pusztaságban), 3. a bileámi nőtény számár száját, 4. a szivárványt, 5. a manná, 6. Mózes csodatévő botját, 7. a sámirt (egy legendás bogarat), 8. a betűket, 9. az Írást, 10. a két kőtáblát. Egyesek szerint Mózes sírhelye és Ábrahám áldozati kosa is akkor teremtett. Mások még hozzáteszik a rossz szellemeket és a harapófogót is, amely egy másik harapófogóval készül.

7. Hét különleges tulajdonsága van a bölcs embernek, és hét a bambának. A bölcs 1. nem szól az előtt, aki bölcsességben vagy életkorban nagyobb nála, 2. nem vág bele felebarátja beszédébe, 3. nem

אֶחָד אֲפִים לְפָנָיו, שֶׁקֵּל הַדּוֹרוֹת הָיוּ מִכַּעֲסִין וּבֹאִין, עַד שֶׁבֶא אֲבִרָהֶם אָבִינוּ וְקִבֵּל שֶׁכֶר כָּלָם. י עֲשָׂרָה נִסְיוֹנוֹת נִתְּנָסָה אֲבִירָהֶם אָבִינוּ וְעָמַד בְּכָלָם, לְהוֹדִיעַ כְּמַה חֲבָתוֹ שֶׁל אֲבִירָהֶם אָבִינוּ. י עֲשָׂרָה נִסִּים נַעֲשׂוּ לְאַבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם, וְעֲשָׂרָה עַל הַיָּם, עֲשָׂר מִכּוֹת הֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִיִּים, בְּמִצְרַיִם, וְעֲשָׂר עַל הַיָּם. עֲשָׂרָה נִסְיוֹנוֹת נִסּוּ אֲבוֹתֵינוּ אֶת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בַּמִּדְבָּר, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּנָּסוּ אֹתִי זֶה עֲשָׂר פַּעַמִּים וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי. ה עֲשָׂרָה נִסִּים נַעֲשׂוּ לְאַבוֹתֵינוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ: לֹא הִפִּילָה אִשָּׁה מִרִּיחַ בֶּשֶׂר הַקָּדֹשׁ, וְלֹא הִסְרִיחַ בֶּשֶׂר הַקָּדֹשׁ מֵעוֹלָם, וְלֹא נִרְאָה זָכוּב בְּבֵית הַמִּטְבָּחִים, וְלֹא אִירַע קָרִי לְבִהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכַּפָּרִים, וְלֹא כָּבוּ הַנְּשָׁמִים אִישׁ שֶׁל עֲצֵי הַמַּעֲרֵכָה, וְלֹא נִצְחָה הָרוּחַ אֶת עַמּוּד הָעֵשֶׂן, וְלֹא נִמְצָא פֶסֶל בְּעֹמֶר, וּבִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם וּבְלֶחֶם הַפָּנִים, עוֹמְדִים צְפוּפִים וּמִשְׁתַּחֲוִּים רוּחִים, וְלֹא הָיִק נָחַשׁ וְעַקְרָב בִּירוּשָׁלַיִם, וְלֹא אָמַר אָדָם לְחִבְרוֹ צֵר לִי הַמָּקוֹם שֶׁאֵלֵין בִּירוּשָׁלַיִם. י עֲשָׂרָה דְּבָרִים נִבְרָאוּ בְּעָרֵב שֶׁבֶת בֵּין הַשְּׁמִשׁוֹת, וְאֵלוֹ הֵן: פִּי הָאָרֶץ, פִּי הַבָּאָר, פִּי הָאֶתְנוֹן, הַקֶּשֶׁת, וְהַמֶּן, וְהַמַּטָּה, וְהַשְּׁמִיר, הַתֵּב, וְהַמִּכְתָּב, וְהַלַּחַת. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים אֵף קָבְרוּ שֶׁל מִשָּׁה רַבֵּנוּ, וְאֵילוֹ שֶׁל אֲבִירָהֶם אָבִינוּ, וַיֵּשׁ אוֹמְרִים אֵף הַמּוֹיָקִין, וְאֵף צִבְתַּת בְּצִבְתַּת עֲשׂוּיָה. י שִׁבְעָה דְּבָרִים בְּגִלָּם וְשִׁבְעָה בְּחֶכֶם, חֶכֶם: אֵינוּ מְדַבֵּר לְפָנָיו מִי שֶׁגָּדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחִכְמָה וּבְמִנּוּן, וְאֵינוּ נִכְנָס לְתוֹךְ דִּלְגָּרִי חֲבֵרוֹ.

válaszol elhamarkodva, 4. a tárgyra szorítkozik a kérdése, és 5. illendően felel. 6. Az elsőt elsőnek, az utolsót utolsóknak mondja. 7. Ha valamit nem tud, azt mondja: „Nem tudom” és megvallja az igazat. Mindennek a fordítottja, az ellenkezője jellemzi a bambát.

8. Hétféle büntetés jön a világra, hét különböző vétekcsoport büntetéseként: Ha az emberek egy része betartja a tized törvényeit (minden terményéből tizedet ad a kohanitáknak, lévítáknak, szegényeknek), míg más részük elhanyagolja ezeket, akkor szárazság okozta éhínség támad, amelyben egyesek éheznek, mások bővelkednek. Ha teljesen elvetik a tized köteleességét, akkor aszályal egybekötött zavargások okoznak éhínséget, és ez már mindenkit érint. Ha nem vesznek *chálát* (tésztaáldozatot), akkor pusztító inség támad (amelyben sokan halnak meg). Pestis pusztít a világon olyan vétkek büntetéseként, amelyek részletezve vannak a Tórában, de a végrehajtást nem földi bíróság rendeli el; a hetedik (*smitá*) év gyümölcszeinek tiltott élvezete miatt ugyancsak. Kard (háború) pusztít a világon a jogtiprás és jogferdítés miatt, valamint a Tóra törvényellenes értelmezése miatt. Fenevad garázdálkodik világszerte hamis eskü és Isten nevének megszenteltelenítése miatt. Számúztatás (*gálut*) az osztályrésze a zsidóknak a bálványimádás, a paráználkodás, az okatlan vérontás és a *smitá* év törvényeinek megszegése miatt.

Négy időszakban terjed a pestis: 1. a negyedik és 2. a hetedik évben, 3. a hetedik év végén és 4. a Szukot ünnep végén, évente. A negyedik évben a szegényeknek járó tized elhanyagolása miatt (ezt a harmadik évben kell adni). A hetedik évben a hatodikban esedékes szegénytized miatt. A *smitá* (hetedik) év végén (vagyis a nyolcadik évben) a *smitá* termések törvényeinek be nem tartása miatt. Évente Szukot után az aratáskor a szegényeknek járó adományok eltulajdonítása miatt.

10. Négyféle embertípus van (aki négyféle különböző viselkedési forma szerint él). 1. Aki azt mondja: ami az enyém, az a tiéd, és ami a tiéd, az az enyém. Ez az egyszerű ember észjárása. 2. Aki azt mondja: ami az enyém, az az enyém, és ami a tiéd, az a tiéd. Ez a közepes, mások szerint szodomai erkölcsű ember életmódja. 3. Aki azt mondja: ami az enyém, az (lehet) a tiéd, és ami a tiéd, az is a tiéd. Ez egy jámbor ember viselkedése. 4. Aki viszont azt mondja: az enyém az enyém, és a tiéd is az enyém, az rossz, gonosz ember.

11. Négyféle természetű embert ismerünk. 1. Aki könnyen megharagszik és könnyen békül, annak jó tulajdonsága eltörpül a rossz

ואינו נבהל להשיב. שואל בענין ומשיב בהלכה. ואומר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון. ועל מה שלא שמע אומר לא שמעתי. ומודה על האמת. וחלופיהן בגלם. ה שבעה מיני פרעניות באין לעולם. על שבעה גופי עברה: מקצתן מעשרין ומקצתן אינן מעשרין. רעב של מהומה בא. מקצתן רעבים ומקצתן שבעים. גמרו שלא לעשר. רעב של בצרת בא. ושרא לפזל את החלה. רעב של ברירה בא. דבר בא לעולם: על מיתות האמורות בתורה שלא נמסרו לבית דין. ועל פרות שביעית. חרב באה לעולם. על ענוי הדין. ועל עוות הדין. ועל המורים בתורה שלא כהלכה. ה חיה רעה באה לעולם. על שבועת שוא ועל חלול השם. גרות בא לעולם. על עבודה זרה. ועל גלוי עריות. ועל שפיכות דמים. ועל שמטת הארץ. בארבעה פרקים הדבר מתרבה. בלביעית. ובשביעית. ובמוצאי שביעית. ובמוצאי החג שבכל שנה ושנה. בלביעית. בפני מעשר עני שבשלישית. בשביעית. בפני מעשר עני שבששית. במוצאי שביעית. בפני פרות שביעית. במוצאי החג שבכל שנה ושנה. בפני גזל מתנות עניים. י ארבע מדות באדם: האומר שלי שלך. ושלק שלי עם הארץ. שלי שלי. ושלק שלך. זו מדה בינונית. ויש אומרים זו מדת סדום. שלי שלך. ושלק שלך. חסיד. שלך שלי. ושלי שלי. רשע. יי ארבע מדות בדעות: נוח דכעום ונוח לרצות. יצא הפסדו בשכרו. קשה לכעום

mellett. 2. Aki nehezen haragszik meg, de nehezen is békül, annak rossz tulajdonságát ellensúlyozza a jó. 3. Aki nehezen gerjed haragra, de könnyen békül, az jó természetű, jámbor ember. 4. Aki pedig könnyen gerjed haragra, és nehezen békül, az rossz természetű, rossz ember.

12. A tanítványnak négy típusát ismerjük. 1. Aki gyors felfogású, de könnyen el is felejt, amit tanult, annak a haszna kárba vész. 2. Aki nehéz felfogású, de nehezen is felejt, annak érdeme ellensúlyozza hibáját. 3. Jó felfogású és jó memóriájú: ez a jó tanuló. 4. Rossz felfogású és gyorsan felejtő: ez a rossz tanuló.

13. Négyféle embert ismerünk a jótékonyosság gyakorlása terén. 1. Van, aki ad, de nem látja szívesen, ha más is ad. Ez rosszindulatú a máséval szemben. 2. Van aztán, aki szívesen látja, ha mások adnak, de ő maga nem ad: ez egyszerűen fukar (és a saját vagyonát félti). 3. Aki maga is adakozik, és szeretné, ha mindenki adakozna: ez a jámbor, igaz ember. 4. Aki viszont maga nem hajlandó adni, és azt szeretné, ha más sem adna, az rossz, gonosz ember.

14. Négyféle embert ismerünk, ami a tanház látogatását illeti. 1. Aki jár ugyan a tanházba, de nem erőlteti meg magát (nem tesz semmit annak érdekében, hogy felfogja a tanultakat, és annak megfelelően cselekedjen), az magáért a megtett útért kap jutalmat. 2. Aki tanul (otthon), de nem veszi a fáradságot, hogy elmenjen a tanházba, az jutalmat érdemel a tanulásért. 3. Aki ezt is, azt is teszi, az jámbor ember, míg 4. aki sem ezt, sem azt nem teszi, az rossz, mindent semmibe vevő ember.

15. Négyféle természetű (tanítvány)t ismerünk, akik a mesterek lábainál ülnek: 1. mint a szivacs, 2. mint a tölcsér, 3. mint a borszűrő és 4. a szita. A szivacs mindent magába szív, a tölcsér mindent át ereszt, a borszűrő átengedi a bort, de megtartja a seprőt, a szita át ereszt a nullás lisztet, de megtartja a (tartalmasabb, rendes) lisztet.

16. Minden szeretet, amelyet valamilyen érdek diktál, véget ér az érdek megszűntével. Az a szeretet azonban, amely nem függ (külső) érdektől, örökké tart. Az előbbire példa Ámnon és Támár szerelme (I. 2Sámuel 13.), míg az utóbbira Dávid és Jonátán barátsága (I. 1Sámuel 18.).

17. Ugyanígy minden vita eredménnyel zárul, amelyet önzetlenül, Isten nevében folytatnak. A meddő vita, amely nem Isten nevében zajlik, nem ér el hatást. Az elsőre példa Sámáj és Hilél disputája, míg az utóbbit Korách és gyülekezete példázza.

וְקָשָׁה לְרִצּוֹת, יֵצֵא שְׂכָרוֹ בְּהֶפְסְדּוֹ. קָשָׁה לְכַעֵס וְנוֹחַ לְרִצּוֹת, חֲסִיד. נוֹחַ לְכַעֵס וְקָשָׁה לְרִצּוֹת, רָשָׁע: י' אַרְבַּע מִדּוֹת בְּתַלְמִידִים: כֹּהֵר לְשִׁמוּעַ וּמָהָר לְאֵבֶד, יֵצֵא שְׂכָרוֹ בְּהֶפְסְדּוֹ. קָשָׁה לְשִׁמוּעַ וְקָשָׁה לְאֵבֶד, יֵצֵא הֶפְסְדּוֹ בְּשִׂכְרוֹ. מָהָר לְשִׁמוּעַ וְקָשָׁה לְאֵבֶד, זֶה חֵלֶק טוֹב. קָשָׁה לְשִׁמוּעַ וּמָהָר לְאֵבֶד, זֶה חֵלֶק רָע. י"א אַרְבַּע מִדּוֹת בְּנוֹתָנִי צִדְקָה: הַרוּצָה שְׂתִיתָ וְלֹא יִתְּנוּ אֲחֵרִים, עֵינֵינוּ רָעָה בְּשֵׁל אֲחֵרִים. יִתְּנוּ אֲחֵרִים וְהוּא לֹא יִתֵּן, עֵינֵינוּ רָעָה בְּשֵׁלוֹ. יִתֵּן וְיִתְּנוּ אֲחֵרִים, חֲסִיד. לֹא יִתֵּן וְלֹא יִתְּנוּ אֲחֵרִים, רָשָׁע. י"ב אַרְבַּע מִדּוֹת בְּהוֹלִכֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ: הוֹלֵךְ וְאִינוֹ עוֹשֶׂה, שֹׁכֵר הַלִּיכָה בִּידּוֹ. עוֹשֶׂה וְאִינוֹ הוֹלֵךְ, שֹׁכֵר מַעֲשֶׂה בִּידּוֹ. הוֹלֵךְ וְעוֹשֶׂה, חֲסִיד. לֹא הוֹלֵךְ וְלֹא עוֹשֶׂה, רָשָׁע. י"ג אַרְבַּע מִדּוֹת בְּיוֹשְׁבִים לְפָנֵי חֲכָמִים: סָפּוֹג, וּמִשְׁפֵּךְ, מְשַׁמֶּרֶת, וְנֹפֶה. סָפּוֹג, שֶׁהוּא סוֹפֵג אֶת הַבֵּל. וּמִשְׁפֵּךְ, שֶׁמִּכְנִים בּוֹ וּמוֹצִיא בּוֹ. מְשַׁמֶּרֶת, שֶׁמוֹצִיָּא אֶת הַיֵּין וְקוֹלְטָת אֶת הַשְּׂמֵרִים. וְנֹפֶה, שֶׁמוֹצִיָּא אֶת הַקֶּמַח וְקוֹלְטָת אֶת הַפֶּלֶת: י"ד כָּל אֲהָבָה שֶׁהִיא תְּלוּיָה בְּדָבָר, בְּטוֹר דָּבָר בְּטוֹרָה אֲהָבָה, וְשֵׂאִינָה תְּלוּיָה בְּדָבָר, אֵינָה בְּטוֹרָה לְעוֹלָם. אֵיזוֹ הִיא אֲהָבָה שֶׁהִיא תְּלוּיָה בְּדָבָר, זוֹ אֲהָבַת אֱמֻנָה וְתִמְכָּר, וְשֵׂאִינָה תְּלוּיָה בְּדָבָר, זוֹ אֲהָבַת דָּוָד וְיִהוֹנָתָן. י"ה כָּל מַחֲלָקֶת שֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם, סוֹפָה לְהִתְקַיֵּם, וְשֵׂאִינָה לְשֵׁם שָׁמַיִם, אֵין סוֹפָה לְהִתְקַיֵּם. אֵיזוֹ הִיא מַחֲלָקֶת שֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם, זוֹ מַחֲלָקֶת הַלֵּל וְשִׁמְאִי. וְשֵׂאִינָה לְשֵׁם שָׁמַיִם, זוֹ מַחֲלָקֶת קָרַח וְכָל

18. Aki sokakat érdemhez juttat, az védve van attól, hogy bűnbe esék. Aki viszont a sokaságot bűnre csábítja, annak nincs alkalma a megtérésre. Mózes érdemes volt, és a sokaságot is érdemessé tette, ezért a sokaság érdemeit neki tudják be, amint le van írva: „Az isteni igazságot megvalósította, és törvényeit (érvényre juttatta) Izraelben.” Ezzel szemben Jeroveám ben Nevát vétkezett, és bűnbe vitte Izraelt, ezért a sokaság vétkeit neki róják fel, amint le is van írva: „Jeroveám vétkei, amelyeket elkövetett, és bűnbe sodorta Izraelt.” (1Királyok 15:30.)

19. Aki az alábbi három tulajdonsággal rendelkezik, az Ábrahám ősapánk tanítványának mondhatja magát. Akinek viszont három más (ezekkel ellenkező) tulajdonsága van, az a gonosz Bileám tanítványa. 1. A jóindulat, 2. az alázatos szellem és 3. a szerény lélek: ezek teszik az embert Ábrahám tanítványává. Míg 1. a rosszhiszeműség (rosszindulat), 2. a fennhéjázó szellem és 3. a kevély lélek: ezek Bileám tanítványainak ismertetőjelei. Mi a különbség a két iskola között? Ábrahám tanítványai élvezik a világot, és öröklük a túlvilágot, ahogy írva van: „...hogyan örökséget adjak az engem szeretőknek és megtöltsem kincstárukat...” (Példabeszédek 8:21.). De Bileám tanítványai a poklot öröklük, és alászállnak az enyészet vermébe, ahogy írva van: „...és Istenem, Te taszítod őket a sírnak mélyére! A véreskező és álnok emberek az emberélet felét sem érik el. De én benned bízom!” (Zsoltárok 55:24.)

20. Jehudá ben Témá mondotta: „Légy bátor, mint a párdúc, könnyű, mint a sas, gyors, mint a szarvas, erős, mint az oroszlán, amikor tenned kell Mennyei Atyád akaratát!”

Ugyancsak ő mondotta: „A szemtelen ember a pokolba, a szégyelős a mennyországba való. Legyen az az akaratod, Istenem és őseim Istene, hogy a Szentély felépüljön, mihamarabb, napjainkban, és nekünk legyen részünk szent Tórádban!”

21. Ben Bág Bág mondotta: „Forgasd (a Könyvet, a Tórát), egyre csak forgasd, mert minden benne van. Búvárkodj benne, mellette öregedj meg, és ne tágíts tőle, mert nincs nálánál jobb dolog!”

Ben Hé Hé mondotta: „Minél nagyobb a fáradozás (a parancsolatok betartása, illetve a Tóra-tanulás körül), annál nagyobb a jutalom.

ערתו. י' כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו. וכל המחטיא את הרבים, אין מספיקין בידו לעשות תשובה. משה זכה וזכה את הרבים, וכות הרבים תלוי בו, שנאמר: צדקת יי עשה, ומשפטיו עם ישראל. ירבעם בן נבט חטא והחטיא את הרבים, חטא הרבים תלוי בו, שנאמר: על חמאות ירבעם אשר חטא ואשר החטיא את ישראל. יט כל מי שיש בו שלשה דברים הקליו, הוא מתלמידיו של אברהם אבינו ושלשה דברים אחרים, הוא מתלמידיו של בלעם הרשע. תלמידיו של אברהם אבינו עין טובה, ורוח נמוכה, ונפש שפלה. תלמידיו של בלעם הרשע עין רעה, ורוח גבוהה, ונפש רחבה. מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע, תלמידיו של אברהם אבינו אוכלין בעולם הזה, ונוחלין העולם הבא, שנאמר: להנחיל אהבי יש, ואוצרותיהם אמלא. אבל תלמידיו של בלעם הרשע יורשין גיהנם ויורדין לבאר שחת, שנאמר: ואתה אלהים תורדם לבאר שחת, אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם, ואני אבטח בך. כ יהודה בן תימא אומר: הוי עז בנמר, וקל בנשר, רץ בצבי, וגבור בארי, לעשות רצון אביו, שישמים. הוא היה אומר: עז פנים לגיהנם, ובושת פנים לגן עדן. יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך. כא בן בג בג אומר: הפך בה והפך בה, דכלא בה, ובה תחוי, וסיב וכלה בה.

22. Ugyancsak ő (Ben Hé Hé, mások szerint Jehudá ben Témá) mondotta: „Ötéves korban kezdi a gyerek tanulni a *Bibliát*. Tízéves korban a *Misnát*. Tizenhárom évesen köteles a parancsolatokat betartani (*bár micvá*). Tizenöt évesen a *Talmudban* búvarkodik. Tizennyolc évesen megnősül. Húszévesen meglelt ember. Harmincévesen ereje teljében van, negyvenévesen az értelem embere. Ötvenéves korában már képes okos tanácsot adni. Hatvan az öregedés kora, hetven az ősz hajé, nyolcvan az aggkoré. A kilencvenéves görnyedten jár, és a százéves mintha már nem is élne.”

Chánánjá ben Ákásjá rabbi mondotta: „Az Örökkévaló, áldassék, azt akarta, hogy Izrael érdemeket szerezzen, és ezért sok tórai parancsolatot adott neki. Ahogyan meg van írva: »Az Örökkévaló kívánta, az Ő igazsága kedvéért, hogy nagygyá és dicsővé tegye a Tórát.« (Jesájá 42:21.)”

(Misná, Mákot 23b.)

6. fejezet

Minden zsidónak része van a túlvilági üdvösségben, ahogyan meg is van írva: „Néped pedig egytől egyig igaz: örökre birtokolni fogja az országot ültetvényeim csemetéje, kezem műve a Magam dicsőségére.” (Jesájá 60:21.)

(Misná, Szánhedrin 90a.)

1. A Misná nyelvezetén (stilusában) tanították (ké-sőbbi) bölcseink, legyen áldott, aki kiválasztotta őket és tanításukat!

Méir rabbi mondotta: „Aki önzetlenül foglalkozik a Tórával, sok jó dologra lesz érdemes, és az egész világ a lábainál hever, szeretett barátnak neveztetik, aki szereti Istent, szereti az embereket, öröme van Istennek és embernek. Az ilyen embert a Tórával való foglalkozás szerénységgel és istenfélelemmel ruházza fel, és alkalmassá teszi arra, hogy igaz, jámbor, egyenes és hűséges legyen; távol tartja őt a vétkezéstől, közel hozza őt az érdemekhez, és az emberiség hasznára van, mert élnek jó tanácsával, tudásával és értelmével. Amint le van írva: »Enyém a tanács és a jutalom, én vagyok az értelem, a tett-erő...« (Példabeszédek 8:14.) És ad neki (a Tóra) méltóságot és ítélőképesseget, feltárulnak előtte a Tan rejtelvei, és olyan lesz, mint egy egyre erősebben buzgó forrás, mint egy soha el nem apadó folyó, miközben Ő szerény és hosszan tűrő és minden bántalmat megbocsátó lesz. Végre a Tóra felmagasztalja őt, és az összes teremtmény fölé emeli.”

ומנה לא תזוע, שאין לך מדה טובה הימנה, בן האהא
אומר: לפום צערא אנרא: כב הוא היה אומר: בן חמש
שנים למקרא, בן עשר שנים למשנה, בן שלש עשרה
למצות, בן חמש עשרה לגמרא, בן שמונה עשרה
לחפה, בן עשרים לרדות, בן שלשים לכח, בן ארבעים
לבינה, בן חמשים לעצה, בן ששים לזקנה, בן שבעים
לשיבה, בן שמונים לגבורה, בן תשעים לשיוח, בן
מאה כאדו מת ועבר ובטל מן העולם. רבי תננה וכו'

פרק ששי

^{כל ישראל וכו'}
א' שני חכמים בלשון המשנה, ברוך שבחר בהם
ובמשנתם. רבי מאיר אומר: כל העוסק בתורה
לשמה זוכה לדברים הרבה, ולא עוד, אלא שכל
העולם בלו, כדאי הוא לו. נקרא רע, אהוב,
אהב את המקום, אהב את הבריות, משלח את
המקום, משלח את הבריות, ומלכשתי ענוה ויראה.
ומבשרתו להיות צדיק, חסיד, ישר, ונאמן, ומרחקתו
מן החטא, ומקרבתו לידי זכות, ונהנין ממנו עצה
ותושיה, בינה וגבורה, שנאמר: לי עצה ותושיה, אני
בינה, לי גבורה, ונותנת לו מלכות וממשלה, וחקור דין,
ומגליל לו רזי תורה, ונעשה כמעין המתגבר וכנהר
שאינו פוסק, והוא צנוע וארך רוח, ומוחל על ערבונה,
ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים. נאמר רבי
יהושע בן לוי, בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר
חורב ומכרזת ואומרת: אזי להם לבריות מערבונה של

2. Jehosúa ben Lévi rabbi szokta mondani: „Mindennap isteni szózat hallatszik Chorév hegyéről, mondván: »Jaj az emberiségnek a Tóra sérelme alatt!« Aki ugyanis nem foglalkozik a Tórával, megbélyegzettnek minősítik, mint az le is van írva: »Mint a disznó orrában az aranykarika, olyan a szép asszony, ha nincs esze.« (Példabeszédek 11:22.) Ugyancsak le van írva: »A (kő)táblákat Isten készítette, az Írás is Isten írása volt a táblákra vésve.« (2Mózes 32:16.) Ne (azt) olvasd: »vésve« (*chárut*), hanem (azt, hogy) »szabadon« (*chérut*), mert csak az az igazán szabad ember, aki a Tórával foglalkozik. Aki pedig a Tóratanulással foglalkozik, az ezáltal felemelkedik, mint ahogy le van írva: »És (a zsidók) vonultak Mátánából ('Isten ajándéka') Náchliélba ('osztályrészem az Örökkévaló'), és Náchliélból Bámotba ('magaslat').«» (4Mózes 21:19.)

3. Aki barátjától akár csak egy fejezetet tanul, vagy egy bibliai verset, vagy egy kifejezést, vagy akár csak egy (héber) betűt, köteles őt tanítómestereként tisztelni. Hiszen látjuk, hogy Dávid királyunk, aki Áchitofeltől csak két dolgot tanult, tanítómesterének, oktatójának és meghitt barátjának hívta őt, amint le van írva (Zsoltárok 55:14.): „te pedig hozzám méltó ember, mesterm, meghitt barátom...” Márpedig ha Dávid királyunk, aki csak két dolgot tanult Áchitofeltől, így tisztelte őt, mennyivel inkább köteles tisztelni felebarátját az, aki tőle egy fejezetet, egy háláchát, egy kifejezést vagy akár csak egy (héber) betűt tanul! A „tisztelet” pedig nem más, mint maga a Tóra, ahogy írva van: „Tiszteletet örökölnék a bölcsek, és a feddhetetlenekre szép örökség vár” (Példabeszédek 3:35., 28:10.), és a „jó” sem más, mint a Tóra, ahogy írva van: „Hisz jó oktatást adtam nektek, ne hagyjátok el Tórámat” (Uo. 4:2.).

4. Ez a Tórához vezető út: „Kenyérrel és sóval élj, vizet mértékkel igyál, a földön aludj, nehéz életet élj, és a Tóra tanulásával foglalkozz! Ha így teszel, boldog vagy, és üdv neked. Boldog vagy ezen a világon, és üdv neked a túlvilágon.

תורה, שכל מי שאינו עוסק בתורה, נקרא גזוף, שנאמר: גזם זהב באף חזיר, אשה יפה וסרת טעם. ואמר: והלחת מעשה אלהים הזה, והמכתב, מכתב אלהים הוא, חרות על הלחת, אל תקרא חרות אלא חרות, שאין לה בן חורין, אלא מי שעוסק בתלמוד תורה, וכל מי שעוסק בתלמוד תורה, הרי זה מתעלה, שנאמר: ומכתנה גחליאל, ומנחליאל במות. והלומד מחברו: פרק אחד, או הלכה אחת, או פסוק אחד, או דבור אחד, או אפילו את אחת, צריך לנהג בו כבוד, שכן מצינו בדרך מלך ישראל, שלא למד מאחיתפל אלא שני דברים בלבד, קראו רבו אלופו ומידעו, שנאמר: ואחיה אנוש בערבי, אלופי ומידעי. והלא דברים קל וחמר, ומה דוד מלך ישראל שלא למד מאחיתפל אלא שני דברים בלבד, קראו רבו אלופו ומידעו, הלומד מחברו, פרק אחד, או הלכה אחת, או פסוק אחד, או דבור אחד, או אפילו את אחת, על אחת כמה וכמה שצריך לנהג בו כבוד. ואין כבוד, אלא תורה, שנאמר: כבוד חכמים ינחלו, ותמימים ינחלו טוב. ואין טוב אלא תורה, שנאמר: כי לקח טוב נתתי לכם, תורת אלה תעזבו. דבר זה היא דרכה של תורה, שת בקלח תאכל, ומים בפשוטה תשתה, ועל הארץ תישן, וחי צער תחיה, ובתורה אתה עמר, אם אתה עושה כן, אשריה וטוב לך, אשריה בעולם הזה, וטוב לך לעולם הבא. הלא תבקש

5. Ne törd magad magas rang után, ne vágyódj kitüntetésekre, a cselekedetre helyezd a hangsúlyt, és ne a tanulmányokra, és ne kívánd a királyok asztalát, mert a tiéd nagyobb, mint az övék, és a te koronád fenségesebb az övéknél. Megbízható a te munkáltatód, hogy megadja munkád bérét.

6. A Tóra nagyobb becsben áll, mint a papi vagy királyi méltóság. Ugyanis a királyság megszerzéséhez harminc érdem elég, míg a papi méltósághoz elég huszonnégy. Ezzel szemben a Tóra elsajátításához negyvennyolc dolog szükséges, és pedig: tanulás, odafigyelés, szorgalmas ismétlés, értelem, istenfélelem, tekintélytisztelet, szerénység, életöröm, a lelki tisztaság, a bölcsek szolgálata, jó barátok, a diáktársak eszmecseréje, józan megfontolás, a Biblia tanulmányozása, a Misná beható elsajátítása, kevés üzletelés, kevés nemi élet, csökkentett élvezet, kevés alvás, kevés (üres) beszéd, kevés szórakozás, türelem, jó szív, a bölcsekbe vetett bizalom, a szenvedés elviselése, az ön(túl)becsülés hiánya, az elégedettség, aki határt szab szavainak, az önhietség hiánya, ha valakit szeretnek, ő is szereti Istent és az embert egyaránt, szereti a jótéteményeket, szeret az egyenes úton járni, értékeli a dorgálást, távol tartja magát a becsvágytól, nem felfuvalkodott, nem szeret bíraskodni, együttműködik társaival, jó hatással van társaira, társait az igazság és békesség irányába befolyásolja, megállapodott tanulmányaiban, kérdez és felel (ahol és ahogyan kell), a hallottakat kiegészíti, aki azért tanul, hogy taníthasson, és aki azért tanul, hogy cselekvően betartsa a tanultakat, aki (okos kérdéseivel) bölcsebbé teszi mesterét, aki jól odafigyel (hogyan pontosan idézhesse mesterét), és aki a forrás megjelölésével idéz. Ebből az (is) a tanulság, hogy „aki pontosan idézi mestere szavait, megváltást hoz a világra”, amint le van írva: „És mondotta Eszter (királynő) a királynak Mordecháj nevében.” (Eszter 2:22.)

גְּדֹלָהּ לְעֶצְמָהּ, וְאֵל תַּחֲמוּד כְּבוֹד, יוֹתֵר מִלְמוּדָהּ, עֲשֵׂה וְאֵל תִּתְאַוֶּה לְשִׁלְהֵנָם שֶׁל מְלָכִים, שִׁשְׁרָחֲנָהּ, גְּדוֹל מִשְׁלָחָנָם, וְכִתְרָהּ, גְּדוֹל מִכִּתְרָם, וְנֶאֱמָן הוּא בַּעַל מְלֹאכְתָּהּ שִׁישְׁלָם לָהּ שֶׁכֶּר פְּעֻלָּתָהּ. וְגְדוֹלָהּ תוֹרָה יוֹתֵר מִן הַכְּהֻנָּה וּמִן הַמְּלָכוּת, שֶׁהַמְּלָכוּת, נִקְנִית בְּשָׁלָשִׁים מַעֲלוֹת, וְהַכְּהֻנָּה בְּעֶשְׂרִים וָאַרְבַּע, וְהַתוֹרָה נִקְנִית בְּאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנֶה דְּבָרִים. וְאֵלּוּ הֵן: בְּתַלְמוּד, בְּשִׁמְיַעַת הָאֵן, בְּעִרְיַכַת שְׁפָתַיִם, בְּבִינַת הַלֵּב, בְּאִימָה, בִּירְאָה, בְּעִנּוּה, בְּשִׁמְחָה, בְּטַהֲרָה, בְּשִׁמּוּשׁ חֻכְמִים, בְּדְבוּק חֲבֵרִים, בְּפִלְפּוּל הַתְלָמִידִים בְּיָשׁוּב, בְּמִקְרָא, בְּמִשְׁנָה, בְּמַעוֹט סְחוּרָה, בְּמַעוֹט הֶרֶץ אֶרֶץ, בְּמַעוֹט תַּעֲנוּג, בְּמַעוֹט שְׁנָה, בְּמַעוֹט שִׁיחָה, בְּמַעוֹט שְׁחֹק, בְּאַרְךְ אִפְּסִים בְּלֵב טוֹב, בְּאַמוּנַת חֻכְמִים, בְּקַבְּלַת הַיִּסּוּרִין, הַמְּכִיר אֶת מְקוֹמוֹ, וְהַשְׁמִיחַ בְּחֻדְקוֹ, וְהַעוֹשֶׂה סִיג לְדְבָרָיו, וְאִינוֹ מַחְזִיק טוֹבָה לְעֶצְמוֹ, אֱהוּב, אֱהוּב אֶת הַמָּקוֹם, אֱהוּב אֶת הַבְּרִיּוֹת, אֱהוּב אֶת הַצְּדָקוֹת, אֱהוּב אֶת הַמִּישָׁרִים, אֱהוּב אֶת הַתּוֹכְחוֹת, וּמַתְּרַחֵק מִן הַכְּבוֹד, וְרֹא מַיִּים לְבוֹ בְּתַלְמוּדוֹ, וְאִינוֹ שִׁמְחַ בְּהוֹרָאָה, נוֹשֵׂא בְּעוֹל עִם חֲבֵרוֹ, וּמִכְרִיעוֹ לְבָף זְכוּת, וּמַעֲמִידוֹ עַל הָאֱמֶת, וּמַעֲמִידוֹ עַל הַשְׁלֹם, וּמַתְּיָשֵׁב לְבוֹ בְּתַלְמוּדוֹ, שׂוֹאֵל וּמַשִּׁיב, שׂוֹמֵעַ וּמוֹסִיף, הַלּוֹמֵד עַל מִנָּת לְלַמֵּד, וְהַלּוֹמֵד עַל מִנָּת לַעֲשׂוֹת, הַמְּחַבֵּים אֶת רֵבּוֹ, וְהַמְּבִיֵּן אֶת שְׁמוּעָתוֹ, וְהַאֲמִיר דְּבַר בְּשֵׁם אִמְרוֹ, הֵא לְמַדָּת: כִּי הַאֲמִיר דְּבַר בְּשֵׁם אִמְרוֹ, מִבִּיא גְּאֻלָּה לְעוֹלָם, שְׁנֵאמַר:

7. Nagy dolog a *Tóra*, mert életet ad művelőinek, mind ezen a világon, mind a túlvilágon, amint az le van írva: „Mert életet adnak (a *Tóra* szavai) azoknak, akik megtalálják őket, és gyógyulást egész testüknek.” Úgyszintén le van írva: „Gyógyulás lesz a testednek, és felüdülés csontjaidnak.” Nemkülönben le van írva: „Élet fája ez (a *Tóra*) azoknak, akik megragadják, és akik rá támaszkodnak, boldogok. A továbbiakban: „Mert ékes koszorú ez a fejedre (mármint a *Tóra*), és ékszer a nyakadon”, valamint „Ékes koszorút tesz a fejedre, díszes koronát ajándékoz neked...” és „mert általam sokasodnak meg napjaid, és gyarapodnak életed évei” Végezetül pedig: „Hosszú élet van a jobbáiban, baljában pedig gazdagság és dicsőség.” És „hosszú életet, magas életkort és jólétet szereznek neked (a *Tóra* törvényei) (Példabeszédek 4:22., 3:8., 18., 1:9., 4:9., 9:11., 3:16., 2.)

8. Simon ben Jehudá rabbi mondotta Simon bár Jocháj rabbi nevében: „A szépség, az erő, a gazdagság, a tisztelet, a bölcsesség, a hosszú élet, az aggkor és a gyerekek díszére válnak mind az igazaknak (cádikim), mind a világnak, miként le van írva: »Ékes korona az ősz haj, az igazság útján található...« (Példabeszédek 16:31.). Ugyancsak le van írva: »Az ifjak dísze az erő, az öregek ékessége pedig az ősz haj« (Uo. 20:29.), valamint »Az öregek koronája az unokák, a fiak ékessége az atyáik« (Uo. 17:6.), valamint: »És elpirul a Hold, és szégyenkezik a Nap, mert az Örökkévaló, a Seregek Ura lesz a király Cion hegyén és Jeruzsálemben, és vénei előtt ragyog dicsősége...« (Jesájá 24:23.)

Simon ben Mnászjá rabbi mondotta: „Jehudá, a Fejedelem és fiai rendelkeztek mind a hét jeles tulajdonsággal, amelyet a bölcsek az igazak jellemzőjeként soroltak föl.”

9. Joszé ben Kismá rabbi mesélte: „Egyszer jártamban az országúton találkoztam valakivel, aki köszöntött, és én visszaköszöntem neki. Kérdezte az illető: »Hová valósi vagy, rabbi uram?« Mondtam neki: »Egy nagy városba, amelyben sok bölcs és írástudó van.« Erre azt mondta az az ember: »Rabbi, nem lenne kedved a mi városunkban letelepedni, ha adnék neked

וְהָאָמֵר אֶסְתֵּר לַמֶּלֶךְ בְּשֵׁם מֶרְדֵּכַי . יִגְדֹּלֶה תִּוְרָה .
שֶׁהִיא נֹתֶנֶת חַיִּים לַעֲשִׂיָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא .
שֶׁנֶּאֱמַר : כִּי חַיִּים הֵם לְמִצְוֵיהֶם , וְלִכְלֹל בְּשָׂרוֹ מִרְפָּא .
וְאָמַר רַפָּאוֹת תִּהְיֶה לְשָׂרָה , וְשִׁקְוִי לַעֲצֻמוֹתֶיהָ . וְאָמַר :
עֵץ חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ , וְתִמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר . וְאָמַר : כִּי
לִוִית חֵן הֵם לְרֹאשָׁה , וְעֵנְקִים לְגִרְגְּרוֹתֶיהָ . וְאָמַר : תִּתֵּן
לְרֹאשָׁה לִוִית חֵן , עֲטֹרַת תְּפָאֶרֶת תִּמְנֶנֶּה . וְאָמַר : כִּי בִי
יִרְבּוּ יָמֶיהָ , וְיִסִּיפוּ לָהּ שָׁנוֹת חַיִּים . וְאָמַר : אֶרֶךְ יָמִים
בְּיָמֶיהָ בְּשִׁמְאוּלָהָ עֲשֶׂר וּבְכוֹדָהּ . וְאָמַר : כִּי אֶרֶךְ יָמִים
וּשְׁנוֹת חַיִּים , וְשָׁלוֹם יִסִּיפוּ לָהּ . הִרְבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה
מִשּׁוֹם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יִזְחָאי אוֹמֵר : הַנוֹי , וְהַבֶּת , וְהָעֶשֶׂר ,
וְהַכְּבוֹד , וְהַחֲכָמָה , וְהַזְקֵנָה , וְהַשִּׁיבָה , וְהַבְּנִים , נֹאָה
לְצַדִּיקִים וְנֹאָה לְעוֹלָם , שֶׁנֶּאֱמַר : עֲטֹרַת תְּפָאֶרֶת שִׁיבָה ,
בְּדֶרֶךְ צִדְקָה תִּמְצֵא . וְאָמַר : תְּפָאֶרֶת בַּחֲזִירִים כְּחֵם וְהִרְדֵּר
זְקֵנִים שִׁיבָה . וְאָמַר : עֲטֹרַת זְקֵנִים בְּנֵי בָנִים , וְתְּפָאֶרֶת
בָּנִים אֲבוֹתָם . וְאָמַר : וְחִפְרָה הַלְבֵנָה וּבוֹשָׁה הַחֲמָה ,
כִּי מֶלֶךְ יִי צְבָאוֹת בָּהֶר צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַיִם . וְגֵר וְקָנִי כְבוֹד .
רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מִנְסִיא אוֹמֵר : אֵלּוּ שֶׁבַע מִדּוֹת שְׁמִנּוֹ
חֲכָמִים לְצַדִּיקִים , כֻּלָּם נִתְקַבְּלוּ בְּרַבִּי וּבְבָנָיו . • אָמַר
רַבִּי יוֹסִי בֶן קַסְמָא : פַּעַם אָחַת הָיִיתִי מִתְלַךְ בַּדֶּרֶךְ ,
וּפָגַע בִּי אָדָם אַחֵר , וְנָתַן לִי שְׁלוֹם , וְהִחְזִירָתִי לוֹ שְׁלוֹם . אָמַר
לִי רַבִּי , מֵאַיִה מְקוֹם אָתָּה , אֲמַרְתִּי לוֹ מַעִיר גְּדוֹלָה שֶׁל
חֲכָמִים וְשֶׁל סוֹפְרִים אֲנִי , אָמַר לִי : רַבִּי , רְצוֹנָה שֶׁתִּדְּוֹר

(א) חסר נכב; (ג) מסלי רב; (ג) קם גח; (ד) שם גית; (ה) שב אמ; (י) שם דפ; (ו) שם סיא; (ח) שם גמ;
 (ט) שם גנ; (י) שם מחל; (כ) שם כנס; (ל) שם חוס; ישיעה ברנ;

egymillió aranytallért, valamint drágaköveket és gyöngyöket?» Felelt nekik: »Fiam, ha nekem adnád a világ minden aranyát, ezüstjét és drágakövét, akkor sem laknék másutt, mint ahol a Tórát művelik!« Így van ez egyébként megírva A zsoltárok könyvében is, Dávid, Izrael királya által: »Becsesebb számomra ajkad tanítása (a Tóra), mint arany és ezüst ezrei...« (Zsoltárok 119:72.) Sőt amikor az ember elhalálozik, nem kíséri el őt útjára sem arany, sem ezüst vagy drágakő, hanem csakis a Tóra, amit tanult, és a jó cselekedetek, amelyeket tett életében, mint ahogy le van írva: »Jártadban vezérel téged, mikor lefekszel, őrködik feletted, és mikor felébredsz, ő irányítja gondolataidat...« (Példabeszédek 6:22.) »Jártadban«: ebben a világban, »mikor lefekszel«: a sírban, és »mikor felébredsz«: az eljövendő világban. Ugyancsak le van írva: »Enyém az ezüst és enyém az arany – mondja a Seregek Ura.« (Chágáj 2:8.)

10. Őt „birtokot” szerzett magának az Örökkévaló az ő világában. Ezek pedig az ő „szerzeményei”: 1. a Tóra, 2. az ég és a föld, 3. Ábrahám ősapánk, 4. Izrael (a zsidó nép) és 5. a Szentély. Honnan tudjuk, hogy a Tóra az Örökkévaló „birtoka”? Onnan, hogy le van írva: „Az Örökkévaló az út kezdetén alkotott engem, művei előtt réges-régen.” (Példabeszédek 8:22.) És honnan tudjuk ezt az égről és a földről? Onnan, hogy írva van: „Így szól az Örökkévaló: »Az ég az én trónom, és a föld lábam zsámolya. Milyen házat építtek nekem, és hol van nyugodalmam helye?«” (Jesájá 66:1.) Valamint az is írva van: „Mily számosak a műveid, Örökkévaló! Mindet bölcsességgel teremtetted, a föld tele van alkotásaiddal!” (Zsoltárok 104:24.) Hát Ábrahám? Le van írva: „Megáldotta, és azt mondta: »Áldott vagy, Ábrahám, a Felséges Isten előtt, aki a mennyet és a földet alkotta!«” (1Mózes 14:19.) A zsidó nép? Le van írva: „...míg átvonul néped, Örökkévaló, míg átvonul a nép, amelyet alkottál...” (2Mózes 15:16.) „A szentekben, akik a földön élnek, és a dicsőségesekben telik minden kedvem (Zsoltárok 16:3.) És a Szentély? Írva van: „...lakhelyedül tetted, Örökkévaló, a Szentélyt, amelyet alkottál...” (2Mózes 15:17.) Ugyancsak le van írva: „...elvitte őket szent mezejéhez, a hegyhez, amelyet jobbjá alkotott...” (Zsoltárok 78:54.)

עָמְנוּ בְּמִקְוֵמֵנוּ וְאֵי אֵתָן לָךְ אֱלֹהִים דְּגִירֵי זֶהָב וְאַבְנִים טוֹבוֹת וּמִרְגָּלִיּוֹת, אֲמַרְתִּי לוֹ: אִם אֵתָּה נֹתֵן לִי כָּל כֶּסֶף וְזֶהָב וְאַבְנִים טוֹבוֹת וּמִרְגָּלִיּוֹת שְׁבַע עוֹלָם, אֵינִי דָר אֶלָּא בְּמִקְוֵם תּוֹרָה, וְכֵן כָּתוּב בְּסֵפֶר תְּהִלִּים עַל יְדֵי דָוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל: טוֹב לִי תוֹרַת פִּיךָ מֵאַלְפֵי זֶהָב וְכֶסֶף, וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שְׁבַע שְׁעֵת פְּטִירָתוֹ שֶׁל אָדָם, אֵין מְלוּיִן לוֹ לְאָדָם לֹא כֶסֶף וְלֹא זֶהָב וְלֹא אַבְנִים טוֹבוֹת וּמִרְגָּלִיּוֹת, אֶלָּא תּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּלִבְךָ, שְׁנֵאֲמַר: בְּהִתְהַלֵּךְ תִּנְחָה אֶתָּה, בְּשֹׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ, וּבְקִיצוֹתָיָהּ תִּשְׁיַחֲךָ, בְּהִתְהַלֵּךְ תִּנְחָה אֶתָּה, בְּעוֹלָם הַזֶּה, בְּשֹׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ, בְּקִיצָהּ וּבְקִיצוֹתָיָהּ תִּשְׁיַחֲךָ, לְעוֹלָם הַבָּא, וְאֹמַר: לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזֶּהָב נָאִם יְיָ צְבָאוֹת, יְהוֹשֻׁעַ קִנְיָנִים קִנְיָן הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ, וְאֵלֹהֵי הַתּוֹרָה, קִנְיָן אֶחָד, שָׁמַיִם וָאָרֶץ, קִנְיָן אֶחָד, אֲבִרָהֶם קִנְיָן אֶחָד, יִשְׂרָאֵל קִנְיָן אֶחָד, בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, קִנְיָן אֶחָד, תּוֹרַת מִנְיָן, דְּכִתְיִב: יְיָ קִנְיָן רַאשֵׁית דְּרֻכּוֹ, קָדָם מִפְּעֻלּוֹ מֵאֵז, שָׁמַיִם וָאָרֶץ מִנְיָן, דְּכִתְיִב: כֹּה אָמַר יְיָ הַשָּׁמַיִם כֶּסֶף וְהָאָרֶץ הָדָם רִגְלֵי אֵי יְהוָה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי וְאִיֹּה מְקוֹם מְנוּחָתִי, וְאֹמַר: מָה רַבּוֹ מַעֲשֵׂיךָ יְיָ, כָּלֵם בְּחִבְכֶּמָה עֲשִׂיתָ, מִלֵּאָה הָאָרֶץ קִנְיָנָהּ, אֲבִרָהֶם מִנְיָן, דְּכִתְיִב: וַיִּבְרָכֵהוּ וַיֹּאמֶר: בְּרוּךְ אֲבִרָם לֹאֵל עָלְיוֹן, קִנְיָן שָׁמַיִם וָאָרֶץ, יִשְׂרָאֵל מִנְיָן, דְּכִתְיִב: עַד יַעֲבֹר עִמָּךְ יְיָ, עַד יַעֲבֹר עִם זֵו קִנְיָנִי, וְאֹמַר: לְקַדוֹשִׁים אֲשֶׁר בָּאָרֶץ הַמָּה, וְאִדִּירִי כָּל חֶפְצֵי בָם, בֵּית הַמִּקְדָּשׁ,